Wales Centre for Public Policy
Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru

Tlodi ac allgáu cymdeithasol: adolygiad o dystiolaeth ryngwladol ar amgylchedd cymdogaeth

Irene Bucelli ac Abigail McKnight
Y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol, Ysgol Economeg Llundain
Medi 2022

Ein Cenhadaeth

Mae Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru yn helpu gwella'r broses o lunio polisïau a gwasanaethau cyhoeddus trwy gefnogi gweinidogion ac arweinwyr gwasanaethau cyhoeddus i gael mynediad at dystiolaeth annibynnol drylwyr am yr hyn sy'n gweithio, a'i rhoi ar waith. Mae'n gweithio mewn partneriaeth ag ymchwilwyr ac arbenigwyr polisi blaenllaw i gyfuno a defnyddio tystiolaeth sy'n bodoli eisoes a nodi bylchau lle mae angen cynhyrchu gwybodaeth newydd.

Mae'r Ganolfan yn annibynnol ar y llywodraeth ond yn gweithio'n agos gyda llunwyr polisi ac ymarferwyr i ddatblygu syniadau newydd ynghylch sut mae mynd i'r afael â heriau strategol ym meysydd iechyd a gofal cymdeithasol, addysg, tai, yr economi a chyfrifoldebau datganoledig eraill. Mae'n:

- Cefnogi Gweinidogion Llywodraeth Cymru i nodi tystiolaeth awdurdodol ac arbenigedd annibynnol sy'n gallu helpu llywio a gwella polisïau, cael mynediad atynt a'u defnyddio;
- Gweithio gyda gwasanaethau cyhoeddus i gyrchu, cynhyrchu, gwerthuso a defnyddio tystiolaeth ynghylch yr hyn sy'n gweithio wrth fynd i'r afael â'r prif heriau economaidd a chymdeithasol; ac yn
- Tynnu ar ei gwaith gyda Gweinidogion a gwasanaethau cyhoeddus i hyrwyddo dealltwriaeth o sut gall tystiolaeth lywio a gwella'r broses o lunio polisi a gwasanaethau cyhoeddus a chyfrannu at ddamcaniaethau ynghylch llunio a gweithredu polisi.

Trwy secondiadau, lleoliadau PhD a'i rhaglen Prentisiaethau Ymchwil, mae'r Ganolfan hefyd yn helpu meithrin gallu ymysg ymchwilwyr i gymryd rhan mewn ymchwil sy'n berthnasol i bolisi sy'n cael effaith.

I gael rhagor o wybodaeth, ewch i'n gwefan drwy www.wcpp.org.uk

Arianwyr Craidd

Sefydlwyd Prifysgol Caerdydd yn 1883. Mae Caerdydd yn brifysgol uchelgeisiol ac arloesol sydd wedi'i lleoli mewn prifddinas ffyniannus, ac mae'n benderfynol o feithrin perthnasoedd rhyngwladol cadarn wrth iddi amlygu ei hymrwymiad i Gymru.

Mae'r Cyngor Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol (ESRC) yn rhan o Ymchwil ac Arloesedd y DU, sefydliad newydd sy'n dwyn ynghyd saith cyngor ymchwil y DU, Innovate UK ac Research England i wneud y mwyaf o gyfraniad pob cyngor a chreu'r amgylchedd gorau i ymchwil ac arloesi ffynnu.

Llywodraeth Cymru yw llywodraeth ddatganoledig Cymru, sy'n gyfrifol am feysydd allweddol o fywyd cyhoeddus, gan gynnwys iechyd, addysg, llywodraeth leol, a'r amgylchedd.

Cynnwys

Crynodeb	4
Cefndir	5
Cyflwyniad	6
Cyd-destun polisi	6
Tystiolaeth o effeithiolrwydd polisi	11
Heriau a ffactorau hwyluso	20
Casgliad	21
Cyfeirnodau	23
Atodiad: Methodoleg	32
Diolchiadau	37

Crynodeb

- Gall anfantais sy’n cronni mewn ardal ddaearyddol arwain at allgáu dwys. Mae gan bolisïau sy'n seiliedig ar le rôl bwysig i'w chwarae, gan effeithio ar ystod o agweddau ar ansawdd bywyd a phrofiadau o gyfranogiad economaidd, cymdeithasol a dinesig.

- Mae'r mathau hyn o atebion lleol yn gyfyngedig mewn perthynas â lleihau tlodi, sy’n awgrymu na ddylid eu hystyried ar wahân i bolisi cenedlaethol a rhanbarthol ategol ynghylch, er enghraifft, tai, cyflogaeth, addysg a nawdd cymdeithasol.

- Er mwyn sicrhau bod y rhai sydd dan anfantais yn elwa o bolisïau adfywio lleol, mae angen pennu amcanion tegwch a chynhwysiant cymdeithasol clir, ynghyd â dulliau digonol o werthuso a monitro – ni ellir disgwyl i dwf a ffyniant 'dreiddio i lawr' yn naturiol.

- Mae cysylltiadau rhwng amgylchedd cymdogaeth a meysydd polisi yr ymdrinnir â nhw mewn adolygiadau eraill, er enghraifft:

    - **Allgáu digidol:** Mae llawer o strategaethau ar gyfer adfywio trefol wedi canolbwyntio'n ddiweddar ar ysgogi manteision posibl digideiddio. Mae angen strategaethau sy'n cefnogi cynhwysiant digidol er mwyn lleihau'r perygl o atgyfnerthu anghydraddoldebau sy'n bodoli eisoes.

    - **Dyled aelwydydd; Ansicrwydd bwyd; Tlodi tanwydd:** Gall strategaethau adfywio amharu ar rwydweithiau cymorth anffurfiol (teuluoedd, ffrindiau, cymdogion) sy'n chwarae rhan hollbwysig wrth liniaru’r ffactorau risg a brofir gan aelwydydd tlawd.

- Rydym yn gorffen yr adolygiad gyda rhai camau gweithredu addawol a nodwyd yn y llenyddiaeth ryngwladol, sef:

    - **Mae pennu amcanion clir mewn perthynas â lleihau tlodi ac allgáu cymdeithasol** yn bwysig er mwyn i ymdrechion adfywio sicrhau bod y manteision yn cyrraedd y rhai mwyaf difreintiedig ac i osgoi boneddigeiddio.

    - Mae hyn yn galw am gynllunio gwerthusiadau ochr yn ochr ag ymyriadau sy'n **canolbwyntio ar ganlyniadau dosbarthiadol,** nid dim ond prosesau ac allbynnau. Dylid cynnwys graddfeydd amser ac amcangyfrifon realistig o 'werth cymdeithasol' hefyd.

    - Gall **dulliau a arweinir gan y gymuned** liniaru risgiau boneddigeiddio, ond mae angen ymgysylltu'n rhagweithiol â dinasyddion difreintiedig yn y gymuned.

Cefndir

Comisiynwyd Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru gan Lywodraeth Cymru i adolygu strategaethau, rhaglenni ac ymyriadau tlodi ac allgáu cymdeithasol ledled y byd. Fel rhan o'r gwaith hwn, comisiynwyd y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol (CASE)[1] yn Ysgol Economeg Llundain i gynnal adolygiad o'r dystiolaeth ryngwladol ar bolisïau a rhaglenni addawol a gynlluniwyd i leihau tlodi ac allgáu cymdeithasol ar draws deuddeg maes polisi allweddol. Mae'r adroddiad hwn yn canolbwyntio ar amgylchedd cymdogaeth.

Dyma'r cwestiynau allweddol a ofynnwyd ym mhob un o'r deuddeg adolygiad polisi:

- Pa bolisïau, rhaglenni ac ymyriadau rhyngwladol sy'n effeithiol wrth leddfu tlodi?
- Pa briodweddau/safonau a nodweddion sy'n allweddol neu'n gyffredin i'r gwahanol ddulliau hynny?

Ymdrinnir â'r cwestiynau drwy ddarparu:

- Cyd-destun Cymru ym mhob maes polisi a phrif fentrau Llywodraeth Cymru;
- Gwybodaeth fanwl am berthynas y maes polisi dan sylw â thlodi ac allgáu cymdeithasol;
- Crynodeb o'r dystiolaeth ynghylch profiad a allai helpu i ddeall effaith polisïau ar bobl ac ymateb y bobl i bolisïau o'r fath;
- Trosolwg o'r dystiolaeth ryngwladol ynghylch effeithiolrwydd polisïau (gan gynnwys astudiaethau achos); a
- Heriau a ffactorau hwyluso sy'n gysylltiedig â rhoi polisïau ar waith.

Yn ogystal â'r deuddeg adolygiad polisi, rydym wedi llunio adroddiad trosolwg sy'n crynhoi'r dystiolaeth allweddol o bob adolygiad unigol, nodi cysylltiadau rhwng gwahanol feysydd polisi a chloriannu'r holl dystiolaeth i roi nifer o argymhellion polisi, neu gamau gweithredu addawol, ym mhob un o'r deuddeg maes. Cyfeiriwch at yr

[1] Sefydlwyd y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol (CASE) yn Ysgol Economeg a Gwyddor Wleidyddol Llundain (LSE) ym 1997. Canolfan ymchwil amlddisgyblaethol ydyw sy'n archwilio anfantais gymdeithasol a rôl polisïau cymdeithasol a chyhoeddus wrth ei hatal, ei lliniaru neu ei gwaethygu. Mae gan ymchwilwyr yn CASE brofiad helaeth o gynnal adolygiadau polisi sy'n ymdrin â thystiolaeth yn y Deyrnas Unedig a llenyddiaeth ryngwladol.

Atodiad i gael manylion am fethodoleg, gan gynnwys sut y dewiswyd y deuddeg maes polisi penodol.

Mae'r gwaith hwn yn rhan o gyfres o adroddiadau a gynhyrchwyd gan WCPP fel rhan o'i gwaith ar dlodi ac allgáu cymdeithasol ar gyfer Llywodraeth Cymru. Yn ogystal â'r gwaith hwn gan CASE, ceir dau adroddiad ar natur, graddfa a chyfeiriad tlodi ac allgáu cymdeithasol yng Nghymru – un yn canolbwyntio ar dystiolaeth a data meintiol, a'r ail yn canolbwyntio ar dystiolaeth o brofiad go iawn (Carter, 2022a; 2022b). Comisiynodd WCPP hefyd y Sefydliad Polisi Newydd i gynnal adolygiad o strategaethau lliniaru tlodi rhyngwladol (Kenway et al., 2022) sy'n archwilio dulliau llywodraethol cyffredinol o fynd i'r afael â thlodi.

Cyflwyniad

Mae'r adolygiad hwn yn archwilio'r dystiolaeth ryngwladol ar effeithiolrwydd ymyriadau amgylchedd cymdogaeth i fynd i'r afael â thlodi ac allgáu cymdeithasol. Yn benodol, mae'n canolbwyntio ar bolisïau adfywio cymdeithasol ac economaidd seiliedig ar ardal sy'n aml yn cynnwys cyfuniad o fentrau cymdeithasol, adnewyddu ffisegol (gan gynnwys adnewyddu tai), strategaethau datblygu economaidd lleol ac ymgysylltu â'r gymuned.

Cyd-destun polisi

Mae polisïau seiliedig ar ardal a lle wedi bod yn rhan o lunio polisïau'r Deyrnas Unedig ers tro byd, ac o dan Lafur yn y 1990au rhoddwyd blaenoriaeth wleidyddol i fentrau amgylchedd cymdogaeth. Yn ystod y cyfnod hwn, cynyddodd y gweithgarwch a'r cyllid ar gyfer adnewyddu cymdogaethau, a ddaeth yn ystyriaeth brif ffrwd, drawsadrannol i lywodraeth y Deyrnas Unedig (Lupton, 2013). Roedd polisïau o'r fath yn uniongyrchol gysylltiedig ag ymrwymiad penodol i fynd i'r afael ag allgáu cymdeithasol (SEU, 1998).

Yng Nghymru, mae gan weithgareddau datblygu economaidd wedi'u targedu ar sail ardaloedd (e.e. mewn ardaloedd fel Bae Caerdydd, Glannau'r Barri, y Cymoedd a Gogledd Cymru) hanes hir sy'n dyddio'n ôl i'r 1980au. Roedd Cymunedau yn Gyntaf, sef rhaglen sy'n canolbwyntio ar y gymuned sy'n cefnogi Cynllun Gweithredu Cymru ar gyfer Trechu Tlodi, yn cynnwys pwyslais ar adnewyddu cymdogaethau, ac fe'i cynhaliwyd rhwng 2001 a 2017. Mae polisi cynllunio Cymru wedi canolbwyntio'n fwy diweddar ar y syniad o 'Gyflawni Lles trwy Greu Lleoedd' (Llywodraeth Cymru, 2021). Yn unol â gofyniad y Ddyletswydd Economaidd-Gymdeithasol, a ddaeth i rym ym mis

Mawrth 2021, mae'r polisi cynllunio yn cydnabod yr angen i ystyried lleihau anghydraddoldebau sy'n arwain at anfantais economaidd-gymdeithasol. Deëllir bod unioni anfantais economaidd yn golygu gwella cyfleoedd cyflogaeth lleol, uwchraddio'r amgylchedd, a chysoni swyddi a gwasanaethau â thai a seilwaith trafnidiaeth gynaliadwy.

Mae diddordeb mewn adfywio canol trefi a strydoedd mawr wedi bod yn ganolog i lunio polisïau yng Nghymru yn ystod y degawd diwethaf, ac mae newidiadau i'r sector manwerthu yn allweddol i'r dadleuon hyn (NAW, 2012). Nid oedd pandemig y Coronafeirws wedi effeithio'n unffurf ar y sector manwerthu ac er i werthiannau ar-lein ar draws y sector weld twf blynyddol o 51.6% erbyn mis Awst 2020, nid oedd pob busnes yn gallu cynnal a thyfu ei weithgareddau drwy symud i e-fasnach (Llywodraeth Cymru, 2020a). Yn y Deyrnas Unedig, dangoswyd bod gwerthiannau ar-lein yn cynyddu yn ôl maint busnes. Dim ond 45% o ficrofusnesau sy'n defnyddio gwefan o gwbl, o gymharu ag 84% o fusnesau sydd â deg neu fwy o weithwyr (ONS, 2019). Er ei bod yn ymddangos bod pandemig y Coronafeirws wedi cyflymu'r newid i werthiannau ar-lein, roedd y duedd honno eisoes yn bodoli ac wedi rhoi pwysau sylweddol ar strydoedd mawr a chanol trefi yn ystod y degawd diwethaf. Mae manwerthwyr wedi gorfod addasu i'r newid radicalaidd i arferion siopa mewn gwahanol ffyrdd, er enghraifft drwy gau siopau ffisegol, mabwysiadu cynnig aml-sianel ac ailstrwythuro eu gweithlu.

Fel y mae adroddiad diweddar HCLGC (2019) yn pwysleisio, er bod swyddogaethau dinesig a chymunedol yn fwy amlwg ar strydoedd mawr y Deyrnas Unedig yn y gorffennol, manwerthu yw'r prif weithgaredd bellach, gan felly gryfhau'r cysylltiad rhwng ffawd y stryd fawr a thueddiadau defnyddwyr ac economaidd. Mae manwerthwyr gwasanaeth annibynnol na ellir cael eu gwasanaethau ar-lein (e.e. barbwyr, salonau harddwch, siopau trwsio esgidiau) wedi bod yn gwneud yn well, gan newid cyfansoddiad strydoedd mawr a chanol trefi (HCLGC, 2019). Nododd yr adroddiad bedair her ar gyfer strydoedd mawr y Deyrnas Unedig:

1. Gormod o le manwerthu – o ran arwynebedd a maint siopau;
2. Perchnogaeth dameidiog, sy'n rhwystro ymateb cydgysylltiedig;
3. Costau sefydlog uchel (e.e. ardrethi busnes a rhenti); a
4. Threthiant busnes – gan fod ardrethi busnes yn dreth ar sail eiddo, ystyrir yn gyffredin ei bod yn rhoi mantais gystadleuol i fanwerthwyr ar-lein sy'n tueddu i dalu rhent is fesul troedfedd sgwâr ac am werth ardrethol is.

O ran yr her gyntaf, mae galwadau a rennir yn eang bellach i symud angor canol trefi a strydoedd mawr i'w gwneud yn fwy 'seiliedig ar weithgareddau' – gan eu gwneud yn ganolfannau o ddiddordeb diwylliannol, hamdden a chymunedol – ar yr un pryd â

chynyddu defnydd preswyl (HCLGC, 2019). Mae hwn yn gyfeiriad y gellir ei adnabod yng Nghymru hefyd. Er enghraifft, mae papur tystiolaeth diweddar gan Bwyllgor Economi, Seilwaith a Sgiliau (EISC) Llywodraeth Cymru yn pwysleisio:

> **"Ni all canol trefi fod yn lleoedd i siopa yn unig mwyach. Mae angen i ganol trefi fod yn fannau lle mae pobl yn dod i ddysgu, i gael mynediad at wasanaethau cyhoeddus, i gefnogi ffyrdd egnïol o fyw, i fyw, ac i ymlacio."** (EISC, 2018, tud.1)

Mae hyn yn cynnwys nodi unedau preswyl priodol ar gyfer byw a gweithio ac, yn fwy cyffredinol, hyrwyddo cymysgedd o fannau tai, manwerthu, cyhoeddus a gwyrdd (EISC, 2018). Mae Llywodraeth Cymru hefyd wedi bod yn weithgar mewn perthynas ag ardrethi busnes, gan gyflwyno nifer o gynlluniau rhyddhad ardrethi i fusnesau bach, ac yn benodol ar gyfer strydoedd mawr, ers 2017.

Mae adfywio ac ailfywiogi canol trefi yn ganolog i gynlluniau Cymru ar gyfer ailadeiladu ar ôl y Coronafeirws (Llywodraeth Cymru, 2020b). Mae’r cynlluniau hyn, er eu bod yn cydnabod heriau, hefyd yn sylweddoli bod y pandemig wedi arwain at newidiadau i drefniadau gweithio, mwy o ffocws ar yr amgylchedd lleol, ac ymdeimlad o gymuned, a all gyflwyno cyfleoedd i ailfywiogi economïau a chymunedau lleol. Mae 'pecyn Trawsnewid Trefi' gwerth £110 miliwn ac agenda 'Canol Trefi yn Gyntaf' yn blaenoriaethu mesurau i gynyddu nifer yr ymwelwyr drwy sicrhau bod y sector cyhoeddus yn lleoli gwasanaethau yng nghanol trefi; addasu adeiladau a thir gwag at ddibenion gwahanol; hyrwyddo mannau gwyrdd; a gwella cysylltedd digidol. Mae nifer o grantiau wedi cael eu darparu hefyd fel 'pecynnau ariannu ar gyfer creu lleoedd', sy'n canolbwyntio ar adfywio canol trefi ac yn caniatáu i awdurdodau lleol benderfynu'n hyblyg ar y cymysgedd mwyaf priodol o ymyriadau.

Mae'r dull gweithredu'n gyson â'r hyn a gefnogir mewn cynlluniau cynharach, fel menter Lleoedd Llewyrchus Llawn Addewid Llywodraeth Cymru (2013-2017), a oedd yn darparu'r prif fframwaith ar gyfer polisi adfywio ac yn canolbwyntio ar ganol trefi difreintiedig, cymunedau arfordirol a chlystyrau Cymunedau yn Gyntaf. Roedd cronfeydd Ewropeaidd yn ategu ac yn cefnogi gweithgareddau yn y maes hwn – er enghraifft drwy'r Cronfeydd Strwythurol a Buddsoddi Ewropeaidd a ddyrannwyd i'r Rhaglen Datblygu Gwledig. Bydd y Gronfa Ffyniant Gyffredin yn disodli Cronfeydd Strwythurol Ewropeaidd yn rhannol yn 2022 ond oherwydd y caiff ei gweithredu drwy un fframwaith ledled y Deyrnas Unedig a weinyddir gan lywodraeth y Deyrnas Unedig, bydd gan y gweinyddiaethau datganoledig rôl fwy cyfyngedig o lawer (Nice, Paun a Hall, 2021). O dan y Gronfa Strwythurol Ewropeaidd anfonwyd mwy o arian at y gwledydd datganoledig nag at Loegr, a’r gweinyddiaethau datganoledig oedd yn penderfynu sut a ble i wario eu dyraniadau (Nice, Paun a Hall, 2021). Yn ogystal, bydd awdurdodau lleol Cymru hefyd yn derbyn 5% o'r rownd gyntaf o gyllid o Gronfa

Codi’r Gwastad y Deyrnas Unedig, sy'n cynnwys £125,000 o gyllid capasiti fesul awdurdod lleol i fuddsoddi mewn seilwaith lleol, uwchraddio trafnidiaeth leol, a buddsoddi mewn asedau diwylliannol a threftadaeth (Llywodraeth y Deyrnas Unedig, 2021).

Y berthynas â thlodi ac allgáu cymdeithasol

Mae rhai ardaloedd yn gweld crynodiadau uchel o dlodi, a dangoswyd bod y broses o grynhoi daearyddol wedi cynyddu ym Mhrydain ers y 1970au (Fahmy et al., 2011; Glennerster et al., 1999). Mae hyn wedi'i ysgogi'n rhannol gan ailstrwythuro economaidd a dirywiad mewn diwydiannau allweddol sy'n rhyngweithio â phrosesau gwahanu preswyl i greu 'troellau o ddirywiad'. Yn y senarios hyn, mae gostyngiad mewn poblogrwydd ac atyniad ardal yn cyd-ddigwydd ag esgeulustod amgylcheddol cynyddol, cynnydd mewn troseddu ac ymddygiad gwrthgymdeithasol, a thynnu gwasanaethau cyhoeddus a phreifat yn ôl.

Mae’r agwedd ddaearyddol ar allgáu cymdeithasol wedi'i chydnabod ers tro, gyda nifer o fesurau gwahanol posibl, er enghraifft:

- **'Lled' yr allgáu,** sy'n cyfeirio at nifer y bobl mewn man sy'n profi amddifadedd mewn perthynas ag o leiaf un dangosydd;
- **'Dyfnder' yr allgáu,** sy'n cyfeirio at nifer y bobl mewn lle sy'n profi sawl math o amddifadedd; ac
- **'Allgáu dwys',** sy'n cyfeirio at y crynodiad o anfanteision mewn ardaloedd daearyddol penodol (Miliband, 2006; Levitas et al., 2007).

Mae gan bolisi cynllunio rôl allweddol i'w chwarae oherwydd dosbarthiad daearyddol y cyfleoedd a’r rhwystrau sy’n gallu gwaethygu mathau o allgáu (Turok et al., 1999). O fewn Matrics Allgáu Cymdeithasol Bryste (B-SEM; Levitas et al., 2007), mae polisïau adfywio yn dod o fewn y maes amgylchedd byw, ond mae ganddyn nhw gysylltiad agos ag eraill:

- Trwy greu cyfleoedd cyflogaeth, gallant feithrin **cyfranogiad economaidd**.
- Trwy fuddsoddi mewn seilwaith a gweithgareddau cymunedol a hamdden, gallant **wella mynediad at wasanaethau a chefnogi cyfranogiad cymdeithasol yn ogystal â hybu adnoddau cymdeithasol** (e.e. cryfhau ac ehangu rhwydweithiau cymdeithasol sy'n cael eu culhau gan wahanu gofodol).

- Gall adfywio fynd i'r afael ymhellach â nodweddion annymunol eraill sy'n gysylltiedig ag ardaloedd difreintiedig neu ar wahân (e.e. cyfraddau troseddu uchel, llygredd), gan felly **gyfrannu at ansawdd bywyd** yn ehangach.

Gweler yr Atodiad i gael gwybodaeth am y B-SEM a'i feysydd.

Nid yw hyn yn golygu nad yw strategaethau seiliedig ar ardaloedd i fynd i'r afael â thlodi yn wynebu beirniadaeth. Amser hir yn ôl, beirniadodd Peter Townsend yr holl syniad o strategaethau seiliedig ar ardal oherwydd eu bod yn anwybyddu sbardunwyr cenedlaethol strwythurol tlodi a rôl newidiadau macro-economaidd ehangach na all strategaethau lleol fynd i'r afael â nhw (Glennerster et al., 1999). At hynny, mae tystiolaeth o 'effeithiau ardal/cymdogaeth' fel y'u gelwir – yr effeithiau negyddol y mae byw mewn ardaloedd difreintiedig yn eu cael ar gyfleoedd bywyd preswylwyr yn fwy nag effaith eu nodweddion unigol – yn gymysg ar y gorau (Bradshaw, 2004; Galster, 2012).

Ar yr un pryd, gan fod anghydraddoldeb wedi cynyddu'n sydyn ym Mhrydain a nifer o ysgolheigion wedi tynnu sylw at wahanu daearyddol cynyddol (Glennerster et al., 1999; Dorling a Pritchard, 2010), mae bellach yn amlwg nad yw twf a ffyniant yn cael eu rhannu'n gyfartal ac nad ydynt o reidrwydd yn cynorthwyo'r ardaloedd mwyaf difreintiedig. Yn ddiweddar, mae effeithiau polareiddio tiriogaethol, yn enwedig rhwng lleoedd sy'n ffynnu ac yn cipio twf, ac eraill sy'n profi dirywiad ac sy'n cael eu dal mewn 'trapiau datblygu', wedi cael eu cysylltu ag ansefydlogrwydd gwleidyddol ac erydu cydlyniant cymdeithasol ac ymddiriedaeth mewn sefydliadau democrataidd (Rodriguez-Pose, 2020). Mae'r ddeinameg hon yn awgrymu bod gan fuddsoddiad lleol, sy'n sensitif i le ac ymyriadau sy’n cael eu gwahaniaethu’n diriogaethol rôl bwysig i'w chwarae mewn perthynas ag ystod o agweddau ar allgáu cymdeithasol.

Y berthynas â phrofiad pobl o dlodi ac allgáu cymdeithasol

Mae cysylltiad ag ardal leol yn rhywbeth y mae llawer o astudiaethau sy'n canolbwyntio ar brofiad byw trigolion mewn cymdogaethau difreintiedig yn ei gydnabod. Er gwaethaf y caledi a'r anfanteision sy'n gysylltiedig â'r ardaloedd hyn, mae ymdeimlad o berthyn a hunaniaeth, adnoddau cymdeithasol lleol a chyfarwydd a rhwydweithiau cymorth i gyd yn ffactorau pwysig sy'n atal pobl rhag gadael (Batty et al., 2011; Corcoran, 2002). Er y dangosir bod prosesau newid, gan gynnwys mwy o symudedd neu amrywiaeth preswyl, yn lleihau'r ymdeimlad hwn o gysylltiad (Livingston et al., 2010), gall prosiectau adfywio nad ydynt yn gysylltiedig ag anghenion trigolion ac nad ydynt yn ymgysylltu â chymunedau lleol nid yn unig erydu

gwasanaethau a chyfleustodau angenrheidiol yn wrthrychol (Foord, 2010) ond hefyd ysgogi ymdeimlad goddrychol dwys o golled ymhlith trigolion (Batty et al., 2010).

Hyd yn oed mewn achosion a nodweddir gan fathau o foneddigeiddio – y newid mewn cymdogaeth sy'n gweld prosesau adfywio mewn ardaloedd difreintiedig yn arwain at ddadleoli trigolion difreintiedig a busnesau lleol – mae'n bwysig cydnabod bod agweddau trigolion yn aml yn gymysg: er bod cryn dystiolaeth o fathau o wrthwynebiad, mae agweddau cadarnhaol yn bodoli hefyd, er enghraifft cydnabod ansawdd gwell amwynderau (Doucet, 2009). Fodd bynnag, wrth wraidd yr agweddau cadarnhaol hyn ymhlith trigolion, teimlir yn aml nad oedd datblygiad ardal wedi'i fwriadu ar eu cyfer nhw, ac nid nhw sy'n cael y budd mwyaf ohono (Doucet, 2009). Felly, mae ymgysylltu â'r broses adfywio yn agwedd allweddol a all fod yn fath o gynhwysiant cymdeithasol ynddi'i hun.

Tystiolaeth o effeithiolrwydd polisi

Ymyrraeth	Cryfder y dystiolaeth	Effeithiolrwydd
Dulliau o'r brig i lawr, sy'n seiliedig ar le (e.e. cynllunio a gweithredu sy'n gysylltiedig â datblygu tai, cymorth busnes, darparu gwasanaethau cymdeithasol, datblygu'r gweithlu)	Cymysg (ansawdd amrywiol, yn anaml yn canolbwyntio ar effeithiau ar dlodi)	Cymysg (canlyniadau cadarnhaol o ran ystod o ddimensiynau ond effeithiau negyddol hefyd)
Dulliau o'r gwaelod i fyny, a arweinir gan y gymuned	Gwerthusiad gwan ar y cyfan	Effeithiol

Fel yr amlinellir uchod, mae strategaethau adfywio sy'n seiliedig ar le yn ceisio cynyddu cyfleoedd cyflogaeth ac addysgol i bobl leol a gwella ystod o agweddau sy'n ymwneud ag ansawdd bywyd (Galster, 2017). Gall hyn gynnwys mabwysiadu ystod eang o weithgareddau a strategaethau, o strategaethau datblygu economaidd a dynol, cymorth busnes, darparu gwasanaethau cymdeithasol a datblygu'r gweithlu, i adnewyddu cymdogaethau'n ffisegol. Mae rhai yn brosiectau cymdogaeth ar raddfa fach ac mae rhai yn ymyriadau aml-sector mwy o lawer sy'n cynnwys nifer o gymdogaethau ac ardaloedd lleol. Mae rhaglenni'n amrywio'n fawr o ran hyd, lefelau a ffynonellau ariannu yn ogystal â strwythurau llywodraethu. Mae'r rhan fwyaf o

raglenni’n ymyriadau cymhleth sy'n unigryw i'r ardal ymyrraeth wedi'i thargedu, yn seiliedig ar bartneriaethau amlochrog (Crimeen et al., 2017).

Mae'r adolygiad hwn yn gwahaniaethu rhwng ymyriadau sy'n defnyddio dull o'r brig i lawr (gan y llunwyr polisi i'r trigolion a'r gymuned) a dull o'r gwaelod i fyny (gan y trigolion a'r gymuned i'r llunwyr polisi). Mae dull o'r brig i lawr yn cynnwys rhyw fath o gynllunio a gweithredu canolog, yn aml gyda chyfranogiad uniongyrchol gan lywodraethau neu sefydliadau cyhoeddus. Byddai dull o'r gwaelod i fyny yn golygu mwy o gyfranogiad gan weithredwyr o’r trydydd sector a’r gymuned leol a mwy o gynllunio a gweithredu datganoledig. Yn ymarferol, fel y bydd yr adolygiad hefyd yn dangos, mae dulliau sy’n gyfan gwbl o'r brig i lawr neu o'r gwaelod i fyny yn anghyffredin, er enghraifft oherwydd bod ymyriadau o'r brig i lawr yn aml yn ceisio adeiladu ar bartneriaethau aml-randdeiliad ac ymgysylltu lleol, tra bod dulliau o'r gwaelod i fyny yn dibynnu ar gefnogaeth barhaus gan y llywodraeth. Serch hynny, mae'r gwahaniaeth hwn yn ddefnyddiol i nodi canlyniadau a heriau penodol sy'n gysylltiedig â phob dull gweithredu.

Dulliau o'r brig i lawr, sy'n seiliedig ar le

Mae nifer o astudiaethau'n adolygu polisïau o'r brig i lawr sy’n seiliedig ar le, yn bennaf o Ewrop a Gogledd America (Neumark a Simpson, 2014; Foell a Pitzer, 2020; Canolfan Twf Economaidd Lleol What Works, 2016; Dobson et al., 2019). Mae mentrau o'r fath yn canolbwyntio'n bennaf ar wella canlyniadau cyflogaeth a lles mewn ardaloedd difreintiedig, gan weithredu ar wahanol raddfeydd. Mae enghreifftiau’n cynnwys ardaloedd menter, adfywio a arweinir gan brifysgolion, a mentrau sy'n deillio o grantiau dewisol (e.e. Cronfeydd Strwythurol yr Undeb Ewropeaidd).

Mewn adolygiad systematig diweddar o lenyddiaeth yr Unol Daleithiau, canfu Foell a Pitzer (2020) fod ymyriadau datblygu economaidd a’r gweithlu yn cael eu gwerthuso'n fwy cadarn ar y cyfan o gymharu ag ymyriadau sy'n canolbwyntio ar ailddatblygu neu adnewyddu tai, a bod mentrau mwy cynhwysfawr (e.e. aml-gydran) yn cael eu gwerthuso’n lleiaf cadarn. Yn gyffredinol, mae'r adolygiad yn cyflwyno darlun cymysg mewn perthynas â gwahanol ganlyniadau:

- **Tlodi**: Nododd llai na thraean o'r astudiaethau a archwiliwyd ganlyniadau sy'n ymwneud â thlodi, gydag effeithiau nad ydynt yn arwyddocaol i raddau helaeth. Nododd rhai ostyngiad mewn cyfraddau tlodi, a gwelwyd bod tlodi wedi cynyddu mewn rhai.
- **Canlyniadau tai** (e.e. effeithiau ar werthoedd eiddo, cyfraddau tai gwag, cyfraddau perchentyaeth, cyfraddau a phrisiau rhent): Mae'r llenyddiaeth yn canfod cynnydd mewn gwerthoedd eiddo yn gyson, ond tystiolaeth gymysg

neu effeithiau nad ydynt yn arwyddocaol o ran canlyniadau eraill. Yn nodedig, gall hyn fod yn broblem mewn perthynas â thlodi ac allgáu cymdeithasol: ar y naill law oherwydd effeithiau ar fforddiadwyedd tai (yn enwedig heb gynlluniau i hybu canlyniadau cyflogaeth ar gyfer preswylwyr), ond hefyd oherwydd os bydd adnoddau a ddefnyddir yn yr ardaloedd hyn yn cael eu cyfalafu yn y pen draw drwy werthoedd tir uwch, bydd buddion yn cronni i dirfeddianwyr mewn ardaloedd wedi'u targedu yn hytrach na thrigolion cymunedau tlawd (Kline a Moretti, 2014).

- **Canlyniadau cyflogaeth**: Daw darlun cymysg i'r amlwg mewn perthynas â chanlyniadau cyflogaeth, gyda'r rhan fwyaf o astudiaethau'n adrodd nad oedd ymyriadau'n effeithio ar dueddiadau cyflogaeth mewn meysydd targed, gan fethu â chynhyrchu cynnydd mewn cyflogaeth i raddau helaeth. O ran creu swyddi, nid oedd yr effeithiau'n arwyddocaol i raddau helaeth, gyda rhai effeithiau cadarnhaol ar agoriadau newydd mewn meysydd targed.
- **Incwm ac enillion**: Mae'r darlun hefyd yn gymysg wrth edrych ar incwm ac enillion, gan ddangos yn bennaf bod ymyriadau'n aneffeithiol o ran cynyddu incwm. Canfu Foell a Pitzer (2020) fod hanner yr astudiaethau a gynhwyswyd yn eu hadolygiad yn adrodd am effeithiau nad oeddent yn arwyddocaol, a bod tua thraean wedi canfod effeithiau cadarnhaol, gyda mwy o gynnydd mewn perthynas ag enillion a chyflogau nag incwm.
- **Canlyniadau eraill:** Mae effeithiau ar y boblogaeth yn dangos cynnydd yng nghanran y trigolion hirdymor a arhosodd mewn ardaloedd targed, ond ceir tystiolaeth hefyd o gynnydd mewn trigolion addysg uwch, incwm uwch a gwyn a gostyngiad mewn trigolion o leiafrifoedd ethnig.

Mae'r canfyddiadau hyn yn cyd-fynd â'r rhai sy'n deillio o'r llenyddiaeth academaidd helaeth ar **ardaloedd menter** – mae'r Unol Daleithiau a Ffrainc ymhlith y gwledydd sy'n cyflwyno'r corff mwyaf arwyddocaol o dystiolaeth (Neumark a Yung, 2019; Reynolds a Ronin; Briant et al., 2019; Mayer et al., 2017; Ham et al.,2011; Busso et al., 2013; Neumark a Simpson, 2014; Freedma, 2013). Mae rhaglenni ardaloedd menter yn targedu ardaloedd a chymdogaethau trefol a gwledig difreintiedig gydag ymyriadau fel cymorthdaliadau treth, buddsoddiadau cyhoeddus, neu reolau a rheoliadau arbennig sy'n denu busnesau neu gynyddu cymhellion i hurio gweithwyr lleol, gyda'r nod o gefnogi adfywio cymdeithasol ac economaidd.

Mae tystiolaeth o'u heffeithiolrwydd mewn perthynas â thlodi ac allgáu cymdeithasol yn gymysg ar y gorau, gyda llawer o astudiaethau'n tynnu sylw at effeithiau dadleoli (Freedman, 2012). Mae gwaith diweddar wedi dangos problemau gyda'r ychydig astudiaethau a ganfu ganlyniadau cadarnhaol mewn perthynas â lleihau tlodi a buddion cyflogaeth (e.e. Ham, 2011; Busso, 2013) o ran dewis cymaryddion, gan

oramcangyfrif canlyniadau cadarnhaol (Neumark a Young, 2019). Ceir tystiolaeth o ardaloedd menter yn yr Unol Daleithiau a mentrau sy'n deillio o gronfeydd strwythurol yr Undeb Ewropeaidd bod manteision yn aml yn cronni i'r rhai sy'n well eu byd, sydd â sgiliau uwch neu sydd wedi cael eu haddysgu'n well (Reynolds a Ronin, 2015; Mohl a Hagen, 2011).

Mae'r canfyddiadau hyn yn peri pryder o ran potensial y polisïau hyn i leihau tlodi ac allgáu cymdeithasol, gan fod gwerthoedd eiddo uwch a dadleoli grwpiau difreintiedig yn gysylltiedig â phrosesau boneddigeiddio. Mae effeithiau niweidiol boneddigeiddio yn gwaethygu allgáu cymdeithasol ac fe'u cofnodir yn eang mewn cysylltiad â pholisïau adnewyddu trefol, gan arwain yn aml at danseilio ymdrechion i helpu cymunedau difreintiedig mewn ardaloedd difreintiedig (Lees et al., 2008; Atkinson, 2004; Bridge et al., 2012).

Y tu hwnt i gyfranogiad economaidd a thlodi, ceir tystiolaeth o **effeithiau cadarnhaol ymyriadau sy'n seiliedig ar le ar ganlyniadau allgáu cymdeithasol eraill**, fel gwell mynediad at wasanaethau (e.e. o ran argaeledd ond hefyd o ran ymwybyddiaeth ac ymgysylltiad), a lleihau troseddu a niwed (Hohl, 2019; Foell a Pitzer, 2019; Crew, 2020; Moore et al., 2014; Dobson et al., 2019; Crisp et al., 2016).

Mae nifer o ffactorau'n effeithio ar effeithiolrwydd ymyriadau o'r brig i lawr. Mae'r rhain yn cynnwys **effeithiau gorlif**, lle mae effeithiau cadarnhaol (e.e. o ran cyflogaeth, creu swyddi) mewn lleoliadau wedi'u targedu yn dod ar draul lleoliadau eraill (Hanson a Rohlin, 2013; Mayer, 2017). Dangosir bod y polisïau hyn hefyd yn effeithio ar **wahanol ddiwydiannau a sectorau cyflogaeth** yn wahanol, er enghraifft oherwydd symudedd swyddi amrywiol ar draws gwahanol sectorau (Freedman, 2013). Yn ogystal, mae symudedd yn bwysig i ddeall sut mae **amrywioldeb o ran effeithiolrwydd hefyd yn dibynnu ar leoliad:** mae lefelau uwch o symudedd a chyflenwad llafur lleol mwy ystwyth (e.e. cymdogaethau mewn ardaloedd trefol sydd wedi'u cysylltu'n dda) yn fwy tebygol o weld cyfraddau uwch o greu swyddi a sefydlu busnesau newydd, ond nid yw hyn yn aml yn arwain at gynnydd mewn enillion ac mae'n dod ar draul dadleoli cwmnïau a gweithwyr presennol. O gymharu, efallai na fydd ardaloedd mwy ynysig yn gweld cymaint o swyddi'n cael eu creu ond hefyd yn gweld llai o effeithiau dadleoli a chynnydd is mewn enillion (Briant et al., 2015).

Tynnwyd sylw at nifer o **heriau sy'n gysylltiedig â gwerthuso rhaglenni seiliedig ar le** (Baum-Snow a Ferreira, 2015). Er enghraifft, mae'n anodd amcangyfrif effaith net rhaglenni unigol pan fydd llawer o gymdogaethau difreintiedig yn cael eu targedu gan wahanol fentrau (sy'n digwydd yn aml). Wrth asesu cost-effeithiolrwydd, yn aml nid oes gan raglenni aml-faes wybodaeth am ddosbarthiad gwariant gwirioneddol a gwerthusiadau penodol o bob maes gwariant (Canolfan Twf Economaidd Lleol What Works, 2016).

Dulliau o'r gwaelod i fyny, a arweinir gan y gymuned

Nesaf, archwiliwn ymyriadau sy'n mabwysiadu dull o'r gwaelod i fyny ac sy'n ceisio rhyw fath o ymgysylltiad cyfranogol â chymunedau – nid fel derbynwyr yn unig ond fel rhanddeiliaid allweddol, gweithredol wrth lunio polisïau ar sail lleoedd. Mae pwyslais ar ymgysylltu â rhanddeiliaid lleol a datblygu a arweinir gan y gymuned yn fwyfwy poblogaidd erbyn hyn oherwydd ystyrir y gallai ymyriad o'r fath leddfu'r heriau a archwiliwyd uchod wrth sicrhau tegwch a chynhwysiant.

Yn gyntaf, dylid nodi bod llawer o astudiaethau sy'n asesu ymyriadau o'r math hwn yn cynhyrchu asesiadau disgrifiadol ac adolygiadau astudiaeth achos o fentrau (Burstein a Tolley, 2011; Crimeen et al., 2017, Kelly, 2016). Yn gyffredinol, nid yw'r astudiaethau hyn yn canolbwyntio ar effeithiau mentrau ar dlodi fel y cyfryw, ac anaml y byddant yn cynnwys dadansoddiad o ganlyniadau dosbarthiadol (mae canlyniadau gwahaniaethol yn cyfeirio at yr effeithiau gwahaniaethol ar wahanol grwpiau difreintiedig e.e. pobl ar incwm isel, pobl ag anableddau, pobl o gefndiroedd lleiafrifoedd ethnig). Yn hytrach, mae astudiaethau'n aml yn canolbwyntio ar nodi arferion gorau; darparu gwybodaeth am weithgareddau buddsoddi ac allbynnau rhaglenni; disgrifio profiadau wrth ffurfio partneriaethau; a manylu ar hanes sut y cyflawnwyd canlyniadau cadarnhaol.

Fodd bynnag, gall yr allbynnau a'r asesiadau proses hyn fod yn sail i raglenni mawr, cenedlaethol, er enghraifft, yn rhan o gyfnewid gwybodaeth, fel y dangosir yn Astudiaeth Achos 1. Prin yw'r gwerthusiadau meintiol cadarn, ac mae diffyg cynllunio ar gyfer gwerthuso yn gyffredinol a diffyg ffocws ar fesur canlyniadau rhaglenni yn creu heriau wrth asesu effaith dulliau o'r gwaelod i fyny, a arweinir gan y gymuned ar dlodi ac allgáu cymdeithasol (Clapham, 2014). At hynny, mae'r nifer amrywiol o ymyriadau a gynhwysir mewn un rhaglen yn aml yn cael eu cysylltu ag amrywiaeth o fesurau canlyniadau sy'n amrywio ar draws astudiaethau. Mae hyn yn golygu bod cynnal asesiad cyffredinol o'r hyn sy'n gweithio, a sut a pham y gallai ymyriadau fod wedi gweithio, yn gymhleth y tu hwnt i achosion unigol.

Mae hyn yn rhan o anhawster ehangach, cynhenid o fesur neu feintioli gwaith datblygu cymunedol (Pearce et al., 2020). Nodwyd, gan gynnwys mewn perthynas â rhaglenni yng Nghymru fel Cymunedau yn Gyntaf, y gall pwyslais ar asesiadau meintiol safonol o ganlyniadau fod yn niweidiol i gyflawni gwaith datblygu cymunedol, gydag effaith negyddol bosibl ar gynaliadwyedd prosiectau cymunedol a'u nodau sylfaenol (Pearce et al., 2020). Y tu hwnt i werthusiadau safonol, mae amcangyfrif 'gwerth cymdeithasol' yn ymddangos yn arbennig o bwysig i'r prosiectau hyn (e.e.

gan gynnwys canlyniadau goddrychol sy'n deillio o brofiadau trigolion cymunedol ond hefyd canlyniadau gwrthrychol mewn perthynas ag ystod o agweddau yn amrywio o iechyd i ddiogelwch cymunedol, o gysylltiadau cymdeithasol a chymunedol cefnogol i'r llais a'r rheolaeth a roddir i breswylwyr). Datblygwyd nifer o fframweithiau yn ddiweddar i helpu i asesu gwerth cymdeithasol, ond nid yw'r rhain wedi cael eu defnyddio'n eang ac yn gyson eto wrth werthuso mentrau adfywio a arweinir gan y gymuned (Provan a Power, 2019; Lee a Lim, 2018).

Astudiaeth Achos 1: Rhwydweithiau dinesig a chyfnewid gwybodaeth yn Ewrop

Yn ystod y degawd diwethaf, mae nifer o fentrau Ewropeaidd wedi creu rhaglenni cyfnewid a dysgu sy'n canolbwyntio ar ddatblygu rhwydweithiau o ddinasoedd a threfi i drosglwyddo a lledaenu arfer da sy'n gysylltiedig â datblygu cynaliadwy a chynhwysol. Mae rhaglenni fel URBACT[2] yn cefnogi'r broses o rannu a gweithredu dulliau o adfywio dinasoedd a threfi sy'n canolbwyntio ar gynaliadwyedd a dylunio a darparu cyfranogol (URBACT, 2021).

Mae gwerthusiadau effaith o'r rhaglen gyffredinol yn dangos ei bod wedi dylanwadu'n bennaf ar wella gwybodaeth bersonol rhanddeiliaid sy'n ymwneud yn uniongyrchol â phrosiectau. Dywedodd tua thraean o'r rhanddeiliaid hefyd fod URBACT wedi helpu i wella materion rheoli, cydlynu a llywodraethu sy'n gysylltiedig â darparu a gweithredu gweithgareddau datblygu trefol (Ecorys, 2015). Mae rhywfaint o dystiolaeth bod y rhaglen wedi cyfrannu at ganlyniadau cadarnhaol mewn perthynas â'r amgylchedd ffisegol, troseddu, mentrau meithrin gallu cymunedol, a chreu swyddi (Ecotec, 2010). Rhoddwyd llawer llai o bwyslais ar asesu effeithiau ar dlodi. Mae gwerthusiadau hefyd yn nodi'r gwrthgyferbyniad rhwng gwybodaeth gymharol dda am allbwn a diffyg data cryf a 'thystiolaeth bendant' ar ganlyniadau ac effeithiau. Mae'n ymddangos bod effaith URBACT yn gysylltiedig i raddau helaeth â sut mae rhanddeiliaid yn mynd i'r afael â datblygu trefol, er enghraifft mewn perthynas â 'manteision anniriaethol' fel gwelliannau i'r ffordd y cymhwysir dysgu neu greu allbynnau fel pecynnau cymorth, dulliau newydd o fesur, arferion newydd a 'ffyrdd o wneud' datblygiad trefol (Ecorys, 2015).

Mae'r rhaglenni cyfnewid hyn wedi tynnu sylw at fwy o ddiddordeb mewn mentrau cymunedol neu gymdogaeth yn Ewrop. Mathau o weithgareddau

[2] https://urbact.eu/

entrepreneuraidd cymunedol yw'r rhain sy'n cyfrannu at adfywio cymdogaethau, sy'n eiddo i gymunedau ac yn cael eu trefnu a'u harwain ganddynt. Maen nhw'n darparu ystod eang o nwyddau a gwasanaethau, fel canolfannau cymunedol lleol, a thai fforddiadwy, rheoli eiddo a gwasanaethau ymgynghori sy'n eiddo i'r gymuned/yn cael eu harwain gan y gymuned (Montgomery et al., 2012; Kleinhans, 2017). Canfu Crisp et al. (2016) ganlyniadau cadarnhaol o ran creu swyddi i drigolion lleol a chynyddu incwm yn yr economi leol, tra bod y dystiolaeth ar ansawdd swyddi a ph'un a yw aelwydydd difreintiedig yn manteisio ar gyflogaeth yn fwy cymysg. Gall perchnogaeth gymunedol (e.e. ar adeiladau a mannau) a rheoli asedau gyfrannu at greu swyddi a chefnogi menter gymunedol, ond mae tystiolaeth bod ardaloedd mwy cyfoethog yn fwy tebygol o fanteisio ar y cynlluniau hyn a chael budd ohonynt (Varady, 2015). At hynny, mae ymdrechion yn aml yn cael eu tanseilio gan berthynas gymhleth â sefydliadau cyhoeddus lleol sy'n codi cwestiynau ynglŷn ag i ba raddau y mae'r sefydliadau hyn yn gallu cynllunio a darparu eu gwasanaethau yn effeithiol yn ymarferol (Kleinhans, 2017). Mae gwydnwch – gallu mentrau cymunedol i gynnal busnes heb fethu – wedi'i amlygu fel her hefyd, sy'n dibynnu ar gysylltiadau a rhwydweithiau cymdeithasol cryf o fewn y gymuned, arweinyddiaeth entrepreneuraidd a chefnogaeth gan sefydliadau allweddol (van Meerkerk et al., 2018).

Yn gyffredinol, er bod gan ddinasoedd a threfi lawer i'w ennill trwy gymryd rhan yn y mentrau cydweithredol hyn, dylid rhoi sylw i werthuso.

Hefyd, mae polisïau a phrosesau cyfranogol yn bwysig ar gyfer cynllunio adnewyddu strategol sy'n **hyrwyddo cynhwysiant ac yn atal dadleoli a boneddigeiddio**. Er bod arferion fel hyrwyddo cymysgedd o dai deiliadaeth, rheoleiddio anheddau twristiaeth, diogelu tenantiaid, a diogelu busnesau lleol (e.e. trwy annog amrywiaeth o fusnesau a gweithredu ar ardrethi busnes) yn strategaethau trefol pwysig i'r perwyl hwn, gall cynnwys y gymuned hefyd helpu dinasyddion lleol i gyfrannu at gynllunio a chyd-gynllunio mannau cyhoeddus neu gyllidebu cyfranogol (Cyngor Ewrop, 2020; Ellen, 2018). **Gan fod dinasyddion tlawd a difreintiedig yn fwy tebygol o brofi rhwystrau rhag cyfranogi, bydd angen i strategaethau ymgysylltu effeithiol** ystyried cyfansoddiad a deinameg y gymuned, oherwydd gall 'agor' mannau trafod yn unig arwain at orgynrychiolaeth gan grwpiau pwerus, gan fethu â chreu cyfranogiad gwirioneddol gynhwysol (Saguin, 2018; Thorpe et al., 2019).

Gall dulliau sy'n ymwneud â **phartneriaethau amlochrog** ar draws cymdeithas sifil gymryd llawer o amser a chreu rhwystredigaeth ac anfodlonrwydd oherwydd eu hyd a'u cymhlethdod, neu oherwydd eu methiant i fodloni disgwyliadau sy'n aml yn afrealistig o ran cyflawni (McMorran et al., 2018). Fodd bynnag, gallant greu

ymdeimlad cryfach o gymuned, gyda mwy o gyswllt cymdeithasol a gweithgarwch cymunedol (Turcu, 2012). Gall prosiectau a arweinir gan y gymuned feithrin ymdeimlad o rymuso ymhellach, sy'n gysylltiedig â chanlyniadau lles cadarnhaol, a gellir ystyried bod hynny'n nod ynddo'i hun (Kearns a Whitley, 2020). Ochr yn ochr ag ymdeimlad cryfach o hunan-effeithiolrwydd sy'n gallu cefnogi cyfranogiad dinesig a gwleidyddol pellach, gall cyfranogiad dilys hefyd wella sgiliau'r cyfranogwyr a chyfrannu at wasanaethau mwy ymatebol (Milton et al., 2011).

Mae tystiolaeth o **adfywio trefi bach** wedi amlygu nifer o heriau sy'n gysylltiedig â menter o'r math hwn. Mae lefelau ariannu a chapasiti, o ran nifer yr ymarferwyr medrus sydd ar gael, yn aml yn brin ac er bod partneriaethau cyhoeddus, trydydd sector a sector preifat lleol yn hanfodol, yn aml nid ydynt yn cael eu cefnogi gan strwythurau llywodraethu digonol ac maen nhw'n wynebu heriau o ran cydlynu a blaenoriaethau sy'n gwrthdaro (Perkins et al., 2019). Yn y cyd-destunau hyn, efallai y bydd gan 'entrepreneuriaid hael', sydd â chysylltiad cryf â lle ac sy'n awyddus i fuddsoddi'n lleol, rôl bwysig i'w chwarae. Fodd bynnag, mae eu diffyg profiad yn aml yn dwysáu'r diffyg paratoi gan wasanaethau cyhoeddus lleol i fanteisio ar y partneriaethau hyn (Levy et al., 2021). Felly, mae llywodraethu effeithiol yn hanfodol er mwyn manteisio ar y cyfleoedd y gall partneriaethau â'r gweithredwyr hyn eu cynnig mewn ardaloedd nad oes ganddynt ddigon o adnoddau yn aml ac nad oes ganddynt fawr o obaith o gymryd rhan mewn adfywio sylweddol heb bartneriaethau o'r fath.

Mae diddordeb mewn cynyddu'r crynhoad o weithgareddau amrywiol mewn **amgylcheddau 'cymysg' a 'seiliedig ar weithgareddau' i gyfrannu at adfywio canol trefi** yn perthyn i ddulliau o'r brig i lawr ac o'r gwaelod i fyny (Retailink, n.d; Kelly, 2016) – gweler Astudiaeth Achos 2 am enghraifft. Mae'n rhaid ymgysylltu â'r gymuned wrth wneud penderfyniadau o fewn y prosiectau hyn, oherwydd yn y pen draw maen nhw'n dibynnu ar ymatebion trigolion i'r amgylchedd lleol i gyflawni eu nodau. Prin yw'r dystiolaeth ryngwladol o effeithiolrwydd y dulliau hyn mewn perthynas â thlodi ac allgáu cymdeithasol, gan ddibynnu'n bennaf ar astudiaethau achos heb unrhyw asesiad effaith clir (Kelly, 2016). Oherwydd yr ystod o nodau sydd gan fentrau o'r math hwn, a'r flaenoriaeth a roddir yn aml i hybu twf yr economi leol, mae'n bwysicach fyth o safbwynt bod o fudd i drigolion difreintiedig bod gwerthusiadau'n ystyried canlyniadau dosbarthiadol ac amcangyfrifon o werth cymdeithasol y mentrau, gan gynnwys i'r rhai sydd fwyaf agored i niwed ac wedi'u heithrio.

Astudiaeth Achos 2: Amgylcheddau cymysg o'r gwaelod i fyny yn Ffrainc

Yn aml, ystyrir dinas Lille yn Ffrainc yn enghraifft o arfer da ar gyfer ei dull cyfannol o adnewyddu trefol sy'n canolbwyntio ar wella ansawdd bywyd ar draws gwahanol ddimensiynau (Provan et al., 2020). Adlewyrchir hyn mewn gwelliannau a gydnabyddir yn rhyngwladol i'r amgylchedd ffisegol a mannau cyhoeddus, ansawdd a darpariaeth tai cymdeithasol, a darparu gwasanaethau dinesig a'u hansawdd (Provan, 2018). Mae hefyd wedi mabwysiadu nifer o ddulliau o'r gwaelod i fyny, gan ganolbwyntio'n ddiweddar ar amgylcheddau 'cymysg' a 'seiliedig ar weithgareddau'.

Mae dinas Lille wedi ymgymryd â phroses cyfnewid gwybodaeth ddwys i ddeall modelau a fabwysiadwyd mewn dinasoedd partner eraill ac fe'i nodir fel enghraifft o arfer da o ran grymuso partneriaethau cymdogaeth ar gyfer datblygu lleol cynaliadwy (URBACT, 2021). Mae mentrau arloesol a gynhaliwyd i adfywio canol y ddinas, nad ydynt wedi'u hasesu'n llawn eto, yn mynd y tu hwnt i gynllunio hirdymor i ysgogi gweithredu ar unwaith. Mae'r rhain yn cynnwys defnydd dros dro o siopau ac adeiladau adfeiliedig i annog entrepreneuriaid lleol a sefydliadau cymunedol i sefydlu siopau a busnesau dros dro, ond hefyd rhannu sgiliau, ailgylchu a mannau cyfarfod cymunedol. Mae'r mentrau hyn yn seiliedig ar gynllunio a syniadau cyfranogol lleol ac yn annog ymwelwyr a rhyngweithio rhwng trigolion a chymunedau lleol.

Yn gyffredinol, mae'r dystiolaeth hon yn sôn am gymhlethdod defnyddio mentrau lleol sy'n seiliedig ar le i leihau tlodi ac allgáu cymdeithasol, gan awgrymu er bod y rhain yn gallu chwarae rôl liniarol ategol, ni ellir cymryd yn ganiataol i ba raddau y bydd manteision yn cyrraedd unigolion ac aelwydydd difreintiedig yn effeithiol. Fodd bynnag, gall rhaglenni cynhwysol a arweinir gan y gymuned liniaru risgiau boneddigeiddio trwy roi anghenion a phrofiadau'r gymuned leol wrth wraidd datblygiad. Mae tystiolaeth hefyd yn dangos bod y broses ymgysylltu ei hun yn dibynnu ar amrywiaeth o agweddau ar allgáu cymdeithasol, fel cyfranogiad cymdeithasol a dinesig ac ehangu mynediad at wasanaethau (Crisp et al., 2016).

Ceir tystiolaeth hefyd bod dulliau safonol o ddatblygu rhanbarthol wedi gwaethygu'r crynhoad o allgáu a dirywiad a brofir mewn rhai ardaloedd. Mae llenyddiaeth gynyddol sy'n beirniadu'r ffordd y mae datblygu rhanbarthol, ledled Ewrop ac yn cynnwys y Deyrnas Unedig, wedi canolbwyntio ar ardaloedd a dinasoedd ffyniannus, gan adael lleoedd a threfi sy'n dlawd neu'n dirywio ar ôl, oherwydd ei fod yn tybio y byddai mwy o symudedd a chysylltedd yn caniatáu i bobl rannu cyfleoedd (Barca, 2009; OECD; 2009). Gall methu ag ystyried rhwystrau rhag symudedd a

gorbwysleisio potensial cynhwysol cysylltedd gynyddu anghydraddoldebau tiriogaethol (Farole et al., 2011). Mae'r dull hwn yn anwybyddu'r posibilrwydd efallai na fydd ffactorau sy'n cefnogi cyflogaeth a thwf economaidd yn ehangach yn cyd-fynd â'r rhai sy'n meithrin cynhwysiant cymdeithasol ac yn fuddiol i ranbarthau penodol (Di Cataldo a Rodriguez-Pose, 2017). Mae hyn yn arwain at oblygiadau y tu hwnt i ganlyniadau economaidd, oherwydd dangosir ei fod yn gysylltiedig â dieithrio dinasyddion mewn ardaloedd sy'n cael eu gadael ar ôl, gan ysgogi drwgdeimlad a thanseilio cydlyniant cymdeithasol (Rodriguez-Pose, 2020). Felly, mae angen deall ymyriadau ar lefel cymdogaeth fel rhan annatod o'r ddeinameg ranbarthol ehangach hon sy'n effeithio ar yr economi leol y tu hwnt i ymyriadau penodol, ac sy'n effeithio ar effeithiolrwydd rhaglenni lleol.

Heriau a ffactorau hwyluso

Ceir crynodeb o'r heriau a'r ffactorau hwyluso sy'n ymwneud â mentrau amgylchedd cymdogaeth wrth fynd i'r afael â thlodi ac allgáu cymdeithasol yn Nhabl 1.

Tabl 1: Heriau a ffactorau hwyluso

Heriau	Ffactorau hwyluso
• Mae adnoddau'n cyfyngu ar ddatblygu rhaglenni cynaliadwy ac mae cymunedau difreintiedig y gallai eu hangen am gyllid fod yn arbennig o uchel wynebu mwy o anawsterau wrth gael gafael arno. Mae heriau o ran y sgiliau sydd ar gael yn dwysáu'r gwahaniaethau hyn, gan fod cynllunio, caffael a chyflenwi yn brosesau beichus sydd â graddfeydd amser tynn. • Gallai anghydraddoldebau cymdeithasol ac economaidd lesteirio gallu unigolion i gymryd rhan mewn mentrau a arweinir gan y gymuned. Mae hyn yn ei dro yn tanseilio eu potensial cynhwysol a'u gallu i	• Dylai gwerthusiad cadarn, gan gynnwys canlyniadau dosbarthiadol (gan beidio â chanolbwyntio ar brosesau ac allbynnau yn unig), sy'n cynnwys graddfeydd amser realistig (e.e. gwahaniaethu rhwng canlyniadau tymor byr a thymor hir), gael ei gynllunio ochr yn ochr ag ymyriadau. Mae diffyg ystadegau cadarn, diffiniadau safonedig a chanlyniadau sydd wedi'u diffinio'n glir i helpu i werthuso rhaglenni yn her a gydnabyddir yn eang yn y maes. • Mae partneriaethau lleol rhwng y sector cyhoeddus, y sector preifat

gynhyrchu dulliau sydd o fudd i'r rhai mwyaf difreintiedig yn y gymuned.

- Yn aml, gall mentrau adnewyddu trefol arwain at ddadleoli a boneddigeiddio. Mae'r ffenomena hyn yn arbennig o niweidiol i'r rhai sy'n byw mewn tlodi oherwydd eu heffeithiau aflonyddgar ar rwydweithiau cymdeithasol sy'n chwarae rhan allweddol wrth liniaru materion fel ansicrwydd bwyd, tlodi tanwydd neu ddyled aelwydydd, ac allgáu cymdeithasol yn ehangach.

a'r trydydd sector yn hanfodol ar gyfer unrhyw fenter sy'n ceisio cyflawni adfywio cymdeithasol ac economaidd lleol. Gall blaenoriaethau sy’n gwrthdaro mewn perthynas â rôl datblygu cymunedol a’r amgylchedd ym maes cynhwysiant cymdeithasol atal cydweithredu a rhwystro canolbwyntio'r mentrau hyn ar leihau tlodi – gall hyn fod yn arbennig o broblemus mewn cyd-destunau lle mae gan awdurdodau lleol gapasiti cyfyngedig ac felly'n dibynnu'n fwy ar bartneriaid lleol.

Casgliad

Gall crynhoad o anfantais yn ddaearyddol arwain at allgáu dwys, ac mae gan bolisïau sy'n seiliedig ar le rôl bwysig i'w chwarae, gan effeithio ar ystod o agweddau ar ansawdd bywyd pobl a phrofiadau o gyfranogiad economaidd, cymdeithasol a dinesig. Mae cyfyngiadau'r mathau hyn o atebion lleol mewn perthynas â lleihau tlodi yn awgrymu na ddylid eu hystyried ar wahân i bolisi cenedlaethol a rhanbarthol ategol ynghylch, er enghraifft, tai, cyflogaeth, addysg a nawdd cymdeithasol. Er mwyn sicrhau bod y rhai sydd dan anfantais yn elwa o bolisïau adfywio lleol, mae angen pennu amcanion tegwch a chynhwysiant cymdeithasol clir, ynghyd â dulliau digonol o werthuso a monitro – ni ellir disgwyl i dwf a ffyniant 'dreiddio i lawr' yn naturiol. Mae gan ddulliau a arweinir gan y gymuned rôl i'w chwarae o ran sicrhau bod ymdrechion datblygu yn cyd-fynd ag anghenion, diwylliannau a rhwystrau lleol, ar yr amod eu bod yn llwyddo i greu ymgysylltiad effeithiol a chynhwysol.

Trosglwyddo i Gymru

Mae dull gweithredu Llywodraeth Cymru yn y maes hwn wedi cydnabod datrysiadau ‘creu lleoedd’ ers tro, ond hefyd bod angen i benderfyniadau strategol ystyried anfantais economaidd-gymdeithasol a mynd i'r afael ag anghydraddoldebau. Mae hyn yn bwysig er mwyn sicrhau bod manteision strategaethau adfywio yn cyrraedd

grwpiau difreintiedig. O ystyried ansawdd cyffredinol y dystiolaeth yn y maes hwn, mae rôl i Lywodraeth Cymru ei chwarae wrth gynhyrchu data ar lefel tref i lunio asesiadau cadarn ar lefel leol.

Camau gweithredu addawol

Daw'r adran hon i ben gyda **chamau gweithredu addawol** i'w hystyried yng nghyd-destun Cymru fel rhai sy'n deillio o'r dadansoddiad o'r llenyddiaeth ryngwladol:

1. **Mae angen amcanion clir mewn perthynas â lleihau tlodi ac allgáu cymdeithasol** er mwyn i'r budd sy'n deillio o ymyriadau yn yr amgylchedd cymdogaeth (o ganlyniad i greu swyddi, hybu'r economi leol, gwell cyfranogiad cymunedol a gwell amgylcheddau ffisegol) gyrraedd y rhai mwyaf difreintiedig.
    - Dylai'r amcanion hyn osgoi ymdrechion adfywio sy'n gwaethygu allgáu cymdeithasol ymhellach a dadleoli'r dinasyddion a'r aelwydydd mwyaf difreintiedig (er enghraifft drwy foneddigeiddio).
    - Mae dulliau 'seiliedig ar weithgareddau' sy'n ceisio adfywio canol trefi trwy greu amgylcheddau cymysg yn addawol ond nid ydynt yn cael eu gwerthuso'n gadarn ar hyn o bryd. Dylai **gwerthuso** gael ei gynllunio ochr yn ochr ag ymyriadau, a ddylai gynnwys graddfeydd amser realistig (e.e. gwahaniaethu rhwng canlyniadau tymor byr a thymor hir) a chanolbwyntio nid yn unig ar brosesau ac allbynnau, ond ar **asesu canlyniadau ac effeithiau dosbarthiadol ar dlodi, ac amcangyfrif 'gwerth cymdeithasol'.**
2. Gall **dulliau a arweinir gan y gymuned** liniaru risgiau boneddigeiddio trwy roi anghenion a phrofiadau'r gymuned leol wrth wraidd datblygiad**, ar yr amod eu bod yn llwyddo i greu ymgysylltiad effeithiol a chynhwysol.**
    - Mae angen ymgysylltu'n rhagweithiol â'r rhai mwyaf difreintiedig yn y gymuned a chanolbwyntio ar ddeall a mynd i'r afael â rhwystrau rhag ymgysylltu er mwyn sicrhau cynhwysiant gwirioneddol.

Cyfeirnodau

Atkinson, R. (2004). **The evidence on the impact of gentrification: new lessons for the urban renaissance?** European Journal of Housing Policy, 4(1), 107–131.

Barca, F. (2009). **An Agenda for A Reformed Cohesion Policy: A Place-Based Approach to Meeting European Union Challenges and Expectations**. Adroddiad Annibynnol, Paratowyd ar Gais y Comisiynydd Polisi Rhanbarthol Ewropeaidd, Danuta Hübner, y Comisiwn Ewropeaidd, Brwsel.

Baum-Snow, N., a Ferreira, F. (2015). **Causal Inference in Urban and Regional Economics**. Handbook of Regional and Urban Economics, Cyfrol 5A, Elsevier.

Batty, E., Cole, I., a Green, S. (2011). **Low-income neighbourhoods in Britain: The gap between policy ideas and residents' realities.** Sefydliad Joseph Rowntree: Efrog.

Bradshaw, J., Kemp, P., Baldwin, S., a Rowe, A. (2004). **The drivers of social exclusion: A review of the literature for the Social Exclusion Unit in the Breaking the Cycle series**. Llundain: SEU/ODPM

Briant, A., Lafourcade, M., a Schmutz, B. (2015). **Can Tax Breaks Beat Geography? Lessons from the French Enterprise Zone Experience.** American Economic Journal: Economic Policy, 7(2), 88-124.

Pont, G., Butler, T., a Lees, L. (2012). **Mixed Communities; Gentrification by Stealth?** Bryste: Policy Press.

Burstein, M., a Tolley, E. (2011). **Exploring the Effectiveness of Place-based Program Evaluations, Policy Horizons Canada.** Wedi'i adfer o: **http://p2pcanada.ca/wp-content/uploads/2011/09/Place-based-Evaluations_Report_2011_FINAL.pdf**

Busso, M., Gregory, J., a Kline, P. (2013). **Assessing the incidence and efficiency of a prominent place based policy.** American Economic Review, 103 (2), 897-947.

Carter, I. (2022a). **Tlodi ac allgáu cymdeithasol yng Nghymru.** Caerdydd: Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru.

Carter, I. (2022b). **Tlodi ac allgáu cymdeithasol yng Nghymru: Adolygiad o dystiolaeth profiad bywyd.** Caerdydd: Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru.

Corcoran, M. (2002). **Place attachment and community sentiment in marginalised neighbourhoods**. Canadian Journal of Urban Research, 11(2), 201–221.

Cyngor Ewrop. (2020). **Managing Gentrification.** Briff Polisi, Cyhoeddiadau Cyngor Ewrop. Wedi'i adfer o: **https://rm.coe.int/managing-gentrification-icc-policy-brief-may-2020/16809e9af5**

Crew, M. (2020)**. The effectiveness of place-based programmes and campaigns in improving outcomes for children.** Adroddiad ymchwil gan yr Ymddiriedolaeth Lythrennedd Genedlaethol.

Crimeen, A., Bernstein, M., Zapart, S., a Haigh, F. (2017). **Place-based Interventions: A Realist Informed Literature Review.** Canolfan Hyfforddiant, Ymchwil a Gwerthuso Tegwch Iechyd (CHETRE), Ardal Iechyd Lleol De-orllewin Sydney ac UNSW Awstralia: Lerpwl.

Crisp, R., McCarthy, L., Parr, S., a Pearson, S. (2016). **Community-led approaches to reducing poverty in neighbourhoods: A review of evidence and practice**. Canolfan Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol Ranbarthol, Sefydliad Joseph Rowntree.

Cysek-Pawlak, M. M. (2018). **Mixed use and diversity as a New Urbanism principle guiding the renewal of post-industrial districts. Case studies of the Paris Rive Gauche and the New Centre of Lodz**. Urban Development Issues, cyfrol 57, tud.(au) 53–62.

Dawns, L., McKay, M., a Perkins, H.C. (2018). **Tourism-led Settlement Regeneration: Reaching Timaru's Potential.** Lincoln Planning Review, 9 (1-2), 9-19.

Di Cataldo, M., a Rodríguez-Pose, A. (2017). **What drives employment growth and social inclusion in the regions of the European Union?** Regional Studies, 51(12), 1840-1859.

Dobson, J., Gore, T., a Wells, P. (2019). **Literature review of regeneration scheme evaluations.** Canolfan Ymchwil Economaidd a Chymdeithasol Ranbarthol: Prifysgol Sheffield Hallam.

Dorling, D., a Pritchard, J. (2010). **The Geography of Poverty, Inequality and Wealth in the UK and Abroad: Because Enough is Never Enough.** Applied Spatial Analysis and Policy, 3, 81–106.

Doucet, B. (2009). **Living through gentrification: subjective experiences of local, non-gentrifying residents in Leith, Edinburgh.** Journal of Housing and the Built Environment, 24, 299–315.

Pwyllgor yr Economi, Seilwaith a Sgiliau [EISC]. (2018). **Adfywio Canol Trefi.** Papur Tystiolaeth Llywodraeth Cymru, EIS(5)-28-17. Wedi'i adfer o: **https://business.senedd.wales/documents/s69362/EIS5-28-17p1%20Minister%20for%20Housing%20and%20Regeneration.pdf**

Ecorys. (2015) **Mid-term Evaluation of URBACT II**. Wedi'i adfer o: **https://files.nettsteder.regjeringen.no/wpuploads01/blogs.dir/473/files/2015/08/urbact_ii_final_report_3_june.pdf**

Ecotec. (2010.) **Ex post evaluation of Cohesion Policy Programmes 2000-2006 The URBAN II Community Initiative**. Wedi'i adfer o **https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docgener/evaluation/pdf/expost2006/urbanii/executive_summary_en.pdf**

Ellen, I. (2018). **Can Gentrification be Inclusive?** yn Herbert, C., Spader, J., Molinsky, J., Rieger, S. (goln), A Shared Future: Fostering Communities of Inclusion in an Era of Inequality. Cyd-Ganolfan Astudiaethau Tai Harvard.

Fahmy, E., Gordon, D., Dorling, D., Rigby, J., a Wheeler, B. (2011). **Poverty and Place in Britain, 1968–99**. Environment and Planning A: Economy and Space, 43(3), 594-617.

Farole, T., Rodríguez-Pose, A., a Storper, M. (2011). **Cohesion Policy in the European Union: Growth, Geography, Institutions**. JCMS: Journal of Common Market Studies, 49(5), 1089–1111.

Foell, A., a Pitzer, K.A. (2020). **Geographically Targeted Place-Based Community Development Interventions: A Systematic Review and Examination of Studies' Methodological Rigor, Housing Policy Debate**. 30:5, 741-765.

Foord, J. (2010). **Mixed-Use Trade-Offs: How to Live and Work in a 'Compact City' Neighbourhood.** Built Environment, 36(1), 47-62.

Fountain, J., a Mackay, M. (2017). **Creating an eventful rural place: Akaroa's French Festival**. International Journal of Event and Festival Management, 8(1), 84-98.

Freedman, M. (2013). **Targeted business incentives and local labor markets**. Journal of Human Resources, 48, 311–344.

Galster, G.C. (2012). **The Mechanism(s) of Neighbourhood Effects: Theory, Evidence, and Policy Implications,** yn: van Ham M., Manley D., Bailey N., Simpson L., Maclennan D. (goln) Neighbourhood Effects Research: New Perspectives. Springer, Dordrecht.

Galster, G. (2017). **People versus place, people and place, or more? New directions for housing policy**. Housing Policy Debate, 27(2), 261–265.

Glennerster, H., Lupton, R., Noden, P., a Power, A. (1999). **Poverty, Social Exclusion and Neighbourhood: Studying the area bases of social exclusion**. Papur 22, y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol, Ysgol Economeg Llundain

Gobillon, L., Magnac, T., a Selod, H. (2012). **Do unemployed workers benefit from enterprise zones? The French experience**. Journal of Public Economics, 96, 881-92.

Ham, J., Swenson, C., İmrohoroğlu, A., a Song, H. (2011). **Government programs can improve local labor markets: evidence from state enterprise zones, federal empowerment zones and federal enterprise communities.** Journal of Public Economics, 95 (7–8), 779-797.

Hanson, A., a Rohlin, S. (2013). **Do spatially targeted redevelopment programs spillover?** Regional Science and Urban Economics, 43(1), 86-100

Hohl, B.C., Kondo, M.C., Kajeepeta, S., MacDonald, J.M., Theall, K.P., Zimmerman, M.A., a Branas, C.C. (2019). **Creating Safe and Healthy Neighborhoods With Place-Based Violence Interventions**. Health Affairs, 38(10), 1687-1694.

Y Pwyllgor Tai, Cymunedau a Llywodraeth Leol [HCLGC]. (2019). **High streets and town centres in 2030.** Eleventh Report of Session 2017–19. Wedi'i adfer o: **https://publications.parliament.uk/pa/cm201719/cmselect/cmworpen/1010/1010.pdf**

Howick, J., Chalmers, I., Glasziou, P., Greenhalgh, T., Heneghan, C., Liberati, A., Moschetti, I., Phillips, B., a Thornton, H. (2011). **The 2011 Oxford CEBM Levels of Evidence (Introductory Document).** Canolfan Rydychen ar gyfer Meddygaeth seiliedig ar Dystiolaeth. Wedi'i adfer o: **https://www.cebm.ox.ac.uk/resources/levels-of-evidence/ocebm-levels-of-evidence**

Sefydliad Joseph Rowntree. (2020). **Tlodi yng Nghymru.** Efrog: JRF.

Kearns, A., a Whitley, E. (2020). **Are housing and neighbourhood empowerment beneficial for mental health and wellbeing? Evidence from disadvantaged communities experiencing regeneration**. SSM Population Health, 20(12),100645.

Kelly, J. (2016). **Turnaround Towns: International evidence.** Ymchwil Trefi Llewyrchus, Carniege UK.

Kenway, P., Ayrton, C., Chandran, C., a Tortajada, I. (2022). **What makes an anti-poverty strategy effective?** Llundain: Sefydliad Polisi Newydd.

Kleinhans, H. (2017). **False promises of co-production in neighbourhood regeneration: the case of Dutch community enterprises**. Public Management Review, 19(10), 1500-1518

Lee, J., a Lim, S. (2018). **An Analytic Hierarchy Process (AHP) Approach for Sustainable Assessment of Economy-Based and Community-Based Urban Regeneration: The Case of South Korea**. Sustainability, MDPI, Open Access Journal, 10(12), 1-14.

Lees, L. (2008). **Gentrification and Social Mixing: Towards an Inclusive Urban Renaissance?** Urban Studies, 45 (12), 2449–2470.

Levitas, R., Pantazis, C., Fahmy, E., Gordon, D., Lloyd-Reichling, E., a Patsios, D. (2007). **The multi-dimensional analysis of social exclusion**. Bryste: Prifysgol Bryste.

Levy, D., Hills, R., Perkins, H., Mackay, M., a Campbell, M. (2021). **Local benevolent property development entrepreneurs in small town regeneration.** Land Use Policy, 108, 105546.

Livingston, M., Bailey, N., a Kearns, A. (2010). **Neighbourhood attachment in deprived areas: Evidence from the north of England**. Journal of Housing and the Built Environment, 25(4), 409-427.

Lupton, R. (2013). **What is neighbourhood renewal policy for?** People, Place and Policy Online, 7(2), 66-72.

McMorran, R., Lawrence, A., Glass, J., Hollingdale, J., McKee, A., Campbell, D., a Combe, M. (2018). **Review of the effectiveness of current community ownership mechanisms and of options for supporting the expansion of community ownership in Scotland.** Comisiwn Tir yr Alban, Adroddiad a Gomisiynwyd.

Mayer, T., Mayneris, P. a Py, L. (2017). **The impact of Urban Enterprise Zones on establishment location decisions and labor market outcomes: evidence from France**. Journal of Economic Geography, 17, 709–752

Miliband, D. (2006). **Social exclusion: The next steps forward.** Llundain: ODPM.

Milton, B., Attree, P., French, B., Povall, S., Whitehead, M., a Popay, J. (2011). **The impact of community engagement on health and social outcomes: A systematic review**. Community Development Journal, 47, 316-334.

Mohl, P., a Hagen, T. (2011). **Do EU structural funds promote regional employment? Evidence from dynamic panel data models**. Working Paper Series, 1403, European Central Bank

Montgomery, A. W., Dacin, P. A., a Dacin, M. T. (2012). **Collective social entrepreneurship: Collaboratively shaping social good**. Journal of Business Ethics, 111, 375–388

Moore, T.G., McHugh-Dillon, H., Bull, K., Fry, R., Laidlaw, B., a West, S. (2014). **The evidence: what we know about place-based approaches to support children's wellbeing.** Parkville, Victoria: Sefydliad Ymchwil Plant Murdoch a Chanolfan Iechyd Plant Cymunedol yr Ysbyty Plant Brenhinol.

Cynulliad Cenedlaethol Cymru. (2012). **Adfywio Canol Trefi.** Pwyllgor Menter a Busnes. Wedi'i adfer o: **https://business.senedd.wales/documents/s7177/Regeneration%20of%20Town%20Centres%20Report%20-%20January%202012.pdf**

Neumark, D., a Simpson, H. (2014). **Place-based policies.** Papur Gwaith 20049, y Swyddfa Ymchwil Economaidd Genedlaethol.

Neumark, D., a Young, T. (2019) **Enterprise zones, poverty, and labor market outcomes: Resolving conflicting evidence**. Regional Science and Urban Economics, 78, 103462

Nice, A., Paun, A., a Hall, D. (2021). **The UK Shared Prosperity Fund: Strengthening the union or undermining devolution?** Y Sefydliad Llywodraethu. Wedi'i adfer o: **https://www.instituteforgovernment.org.uk/publications/shared-prosperity-fund**

Y Swyddfa Ystadegau Gwladol. (2019). **E-commerce and ICT activity**. Y Deyrnas Unedig: 2018.

OECD. (2009). **How Regions Grow**. Paris: OECD Publishing.

Perez-Ramos, E.R. (2019). **Mixed-use schemes: Key driver in regenerating towns and cities.** Wedi'i adfer o: http://www.brainitiativesph.com/uploads/7/7/6/4/77644974/ramosrp_full_paper_mixed_use_schemes.pdf

Perkins, H., Mackay, M., Levy, D., Campbell, M., Taylor, N., Hills, R., a Johnston, K. (2019). **Revealing regional regeneration projects in three small towns in Aotearoa—New Zealand.** New Zealand Geographer, 75(3).

Provan, B. (2016). **Lille City Story**. CASE adroddiad 104. Y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol, Ysgol Economeg Llundain: Llundain.

Provan, P., Jadach-Sepioło, A., a Borsa, M. (2020). **City of Walbrzych: Technical Assistance for Mitigating the Social and Economic Challenges of The City.** CASE adroddiad 128. Y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol, Ysgol Economeg Llundain: Llundain.

Provan, B., a Power, A. (2019). **Estate Regeneration and Social Value Report to Home Group.** Adroddiad CASE 124. Tai a Chymunedau Ysgol Economeg Llundain (LSE), Llundain.

RetaiLink. (n.d.). **Rethinking the city space to better host the new retail proposition.** Urbact Web. Wedi'i adalw o: https://urbact.eu/sites/default/files/media/3_5_rethinking_the_city_space_to_host_new_retail.pdf

Reynolds, L., a Rohlin, S. (2015). **The effects of location-based tax policies on the distribution of household income: evidence from the federal empowerment zone program.** Journal of Urban Economics, 88, 1-15.

Rodríguez-Pose, A. (2020). **The Rise of Populism and the Revenge of the Places That Don't Matter.** LSE Public Policy Review, 1(1), 4.

Saguin, K. (2018). **Why the poor do not benefit from community-driven development: Lessons from participatory budgeting**. World Development, 112(C), 220-232.

Sherman, L. W., Gottfredson, D., Mackenzie, D., Eck, J., Reuter, P., a Bushway, S. (1997). **Preventing Crime: What Works, What Doesn't, What's Promising.** Adroddiad i Gyngres yr Unol Daleithiau. Washington, D.C. Adran Gyfiawnder yr Unol Daleithiau.

Uned Allgáu Cymdeithasol. (1998). **Bringing Britain Together: A National Strategy for Neighbourhood Renewal**. CM 4045. Llundain: Uned Allgáu Cymdeithasol.

Thorpe, J., Gaventa, J., a Quak, E. (2019). **Building Participatory and Inclusive Institutions: Bringing Meaningful Participation into Economic Decision-Making**. Tasglu Rhyngasiantaethol y Cenhedloedd Unedig ar Economi Gymdeithasol a Chydsefyll. Wedi'i adfer o: **https://unsse.org/wp-content/uploads/2019/06/149_Thorpe_Building-participatory-institutions_En.pdf**

Turcu, C. (2012). **Local experiences of urban sustainability: Researching Housing Market Renewal interventions in three English neighbourhoods.** Progress in Planning, 78, 101-150.

Turok, I., Kearns, A., a Goodlad, R. (1999). **Social Exclusion: In What Sense a Planning Problem?** The Town Planning Review, 70(3), 363-384.

URBACT. (2021) **Good Practice Transfer: why not in my city?** URBACT III. Wedi'i adfer o: **https://urbact.eu/sites/default/files/urbact-tnresults-web-final.pdf#page=20**

Llywodraeth y Deyrnas Unedig. (2021). **Cynllun Llywodraeth y Deyrnas Unedig ar gyfer Cymru**. Wedi'i adfer o: **https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/990120/UK_Government_s_Plan_for_Wales_May_2021__ENGLISH_.pdf**

URBACT. (2021) **Good Practice Transfer: why not in my city?** URBACT III. Wedi'i adfer o: **https://urbact.eu/sites/default/files/urbact-tnresults-web-final.pdf#page=20**

Van Meerkerk, I., Kleinhans, R., a Molenveld, A. (2018). **Exploring the durability of community enterprises: A qualitative comparative analysis.** Public Administration, 96(4), 651-667.

Varady, D., Kleinhans, R., a van Ham, M. (2015). **The potential of community entrepreneurship for neighbourhood revitalization in the United Kingdom and the United States.** Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy, 9 (3), 253-276.

Canolfan Twf Economaidd Lleol What Works. (2016). **Evidence Review 10: Area Based Initiatives: EU programmes.** Wedi'i adfer o:

https://whatworksgrowth.org/public/files/Policy_Reviews/16-01-04-Area-based-initiativesEU-Programmes.pdf

Llywodraeth Cymru. (2020a). **Dadansoddiad Economaidd-Gymdeithasol o Gymru 2020.** Diweddariad yr Hydref. Wedi'i adfer o: https://gov.wales/sites/default/files/publications/2020-11/socio-economic-analysis-of-wales-2020.pdf

Llywodraeth Cymru. (2020b). **Ail-greu ar ôl COVID-19. Yr Heriau a'r Blaenoriaethau**. Wedi'i adfer o: https://gov.wales/sites/default/files/publications/2020-10/coronavirus-reconstruction-challenges-and-priorities.pdf

Llywodraeth Cymru. (2021). **Polisi Cynllunio Cymru,** Llywodraeth Cymru: Caerdydd.

Senedd Cymru. (2020). **Coronafeirws: Yr effaith economaidd ar draws gwahanol rannau o Gymru.** Wedi'i adfer o: https://research.senedd.wales/research-articles/coronavirus-the-economic-impact-across-different-parts-of-wales/

Atodiad: Methodoleg

Diffiniad o dlodi ac allgáu cymdeithasol

At ddibenion y prosiect hwn, cytunwyd y byddai cysyniad aml-ddimensiwn o anfantais, gan gynnwys dimensiynau cymdeithasol yn ogystal ag economaidd, yn cael ei fabwysiadu. Mae Matrics Allgáu Cymdeithasol Bryste (B-SEM) (Levitas et al., 2007) yn darparu'r strwythur damcaniaethol sy'n sail i ddethol meysydd polisi. Mae'r B-SEM yn defnyddio'r diffiniad ymarferol canlynol o allgáu cymdeithasol:

> **“Proses gymhleth ac aml-ddimensiwn yw allgáu cymdeithasol. Mae'n cynnwys diffyg neu wrthod adnoddau, hawliau, nwyddau a gwasanaethau, a'r anallu i gymryd rhan yn y berthynas a'r gweithgareddau arferol, sydd ar gael i'r rhan fwyaf o bobl mewn cymdeithas, boed hynny mewn meysydd economaidd, cymdeithasol, diwylliannol neu wleidyddol. Mae'n effeithio ar ansawdd bywyd unigolion a thegwch a chydlyniant cymdeithas gyfan."**(Levitas et al., 2007, tud.9).

Mae wedi'i strwythuro o amgylch tri phrif faes a deg is-faes (gweler Tabl A1).

Tabl A1: Meysydd ac is-feysydd B-SEM

A. Adnoddau:	
A1: Adnoddau materol/economaidd	Mae hyn yn cynnwys allgáu mewn perthynas ag incwm, hanfodion sylfaenol (fel bwyd), asedau, dyled ac allgáu ariannol.
A2: Mynediad at wasanaethau cyhoeddus a phreifat	Mae hyn yn ymwneud ag allgáu o wasanaethau cyhoeddus a phreifat oherwydd bod gwasanaethau’n annigonol, yn anfforddiadwy neu nad ydynt ar gael. Mae'r ystod o wasanaethau yn cwmpasu gwasanaethau cyhoeddus, cyfleustodau, trafnidiaeth a gwasanaethau preifat (gan gynnwys gwasanaethau ariannol).
A3: Adnoddau cymdeithasol	Mae hyn yn adlewyrchu ymwybyddiaeth gynyddol o bwysigrwydd rhwydweithiau cymdeithasol a chymorth cymdeithasol ar gyfer lles unigolion. Mae agwedd

	allweddol yn ymwneud â phobl sydd wedi'u gwahanu oddi wrth eu teulu a'r rhai sydd wedi'u sefydliadoli.

B. Cyfranogiad:	
B1: Cyfranogiad economaidd	Mae hyn yn cynnwys cymryd rhan mewn cyflogaeth – sydd nid yn unig yn bwysig ar gyfer cynhyrchu adnoddau ond sydd hefyd yn agwedd ar gynhwysiant cymdeithasol ynddo'i hun. Mae p'un a yw gwaith yn brofiad cadarnhaol, cynhwysol yn dibynnu'n rhannol ar y gwobrau ariannol a ddaw yn ei sgil, ac yn rhannol ar natur ac ansawdd y gwaith. Deëllir gwaith yn fras ac mae'n cynnwys gweithgareddau gofalu a gwaith di-dâl.
B2: Cyfranogiad cymdeithasol	Mae hyn yn cynnwys cymryd rhan mewn gweithgareddau cymdeithasol cyffredin yn ogystal â chydnabod pwysigrwydd cyflawni rolau ystyrlon (e.e. fel rhieni, neiniau a theidiau, plant).
B3: Diwylliant, addysg a sgiliau	Mae hyn yn cwmpasu cyfalaf diwylliannol a chyfranogiad diwylliannol. Mae'n cynnwys caffael cymwysterau ffurfiol, sgiliau a mynediad at wybodaeth yn ehangach, er enghraifft cynhwysiant llythrennedd digidol. Mae hefyd yn cynnwys gweithgareddau diwylliannol a hamdden.
B4: Cyfranogiad gwleidyddol a dinesig	Mae hyn yn cynnwys cymryd rhan mewn prosesau gwleidyddol ffurfiol yn ogystal â mathau o weithgarwch gwleidyddol distrwythur ac anffurfiol, gan gynnwys ymgysylltu dinesig a chyfranogiad cymunedol.
C. Ansawdd bywyd:	
C1: Iechyd a lles	Mae hyn yn ymdrin ag agweddau ar iechyd. Mae hefyd yn cynnwys agweddau eraill sy'n ganolog i les unigolion megis boddhad bywyd, datblygiad personol, hunan-barch, a bod yn agored i stigma.
C2: Amgylchedd byw	Mae hyn yn canolbwyntio ar nodweddion yr amgylchedd byw 'dan do', gyda dangosyddion ansawdd tai, tai annigonol ac allgáu ar ffurf digartrefedd; a'r amgylchedd byw 'awyr agored', sy'n cynnwys nodweddion cymdogaeth.
C3: Troseddu, niwed a throseddoleiddio	Mae hyn yn cynnwys amlygiad i niwed, diogelwch gwrthrychol/goddrychol a throseddu a throseddoleiddio. Mae’n adlewyrchu natur waharddol bosibl bod yn destun

	niwed, yn ogystal ag allgáu, stigmateiddio a throseddoleiddio'r cyflawnwyr.

Nodiadau: y disgrifiadau o'r is-feysydd yw dealltwriaeth yr awduron o'r hyn y mae pob is-faes yn ei gynnwys yn seiliedig ar Levitas et al. (2007).

Dewis meysydd polisi

I ddechrau, nododd y tîm ymchwil restr hir o 40 o feysydd polisi gan gyfeirio at feysydd ac is-feysydd y B-SEM. Llywiwyd y rhestr hir, yn rhannol, gan adolygiad o dueddiadau allweddol mewn tlodi ac allgáu cymdeithasol yng Nghymru, ar draws y deg is-faes, a gynhaliwyd gan WCPP (Carter, 2022a); ystyried pwerau datganoledig Llywodraeth Cymru ar draws meysydd polisi; a chyfarfodydd ag arbenigwyr. O'r rhestr hir hon, cytunwyd ar restr fer o 12 maes polisi. Wrth lunio'r rhestr fer, ystyriwyd cyngor ar feysydd blaenoriaeth a nodwyd gan grŵp ffocws o arbenigwyr, ond yn y pen draw dewiswyd y rhestr derfynol o 12 polisi gan Lywodraeth Cymru.

Mae'r set derfynol o 12 maes polisi yn cwmpasu sbectrwm eang o fewn y B-SEM, ac mae'r rhan fwyaf yn gysylltiedig â mwy nag un is-faes o fewn y B-SEM (Ffigur A1). Fodd bynnag, ni ddylid ystyried bod y detholiad terfynol yn gynhwysfawr o safbwynt polisi tlodi ac allgáu cymdeithasol. Y rheswm am hyn yw nad yw rhai meysydd polisi pwysig wedi'u datganoli i Lywodraeth Cymru ac, felly, ni chawsant eu cynnwys. Er enghraifft, er bod digonolrwydd nawdd cymdeithasol yn sbardun allweddol i dlodi, nid oes gan Lywodraeth Cymru bwerau ar hyn o bryd i bennu elfennau allweddol o bolisi nawdd cymdeithasol (e.e. cyfraddau a meini prawf cymhwysedd ar gyfer y prif fudd-daliadau mewn gwaith a di-waith). Dyma'r rheswm pam rydym yn canolbwyntio ar un agwedd ar nawdd cymdeithasol, sef y nifer sy'n manteisio ar drosglwyddiadau arian parod, y mae gan Lywodraeth Cymru bŵer i ddylanwadu arni.

Ffactor arall oedd cwmpas a graddfeydd amser y prosiect, a oedd yn cyfyngu'r dewis i 12 maes polisi ac yn golygu bod rhaid eithrio meysydd pwysig eraill (er enghraifft, gofal cymdeithasol, gofal iechyd a throseddu). Er mwyn sicrhau bod modd rheoli'r adolygiadau, roedd hefyd angen nodi ffocws ar gyfer pob un o'r 12 maes polisi. Nododd y tîm ymchwil ffocws ar gyfer pob un o'r adolygiadau ar sail cwmpas cychwynnol byr o'r dystiolaeth ymchwil a thrafod â WCPP, a ymgynghorodd ag arbenigwyr sector a pholisi lle y bo'n berthnasol. Mae hyn yn golygu ei bod yn debygol y bydd polisïau ychwanegol y gellid eu cynnwys mewn strategaeth tlodi ac allgáu cymdeithasol gan Lywodraeth Cymru *o fewn* y 12 maes polisi ac *yn ogystal â'r* 12 maes polisi a adolygwyd.

Ffigur A1. Y meysydd polisi a ddewiswyd wedi'u mapio i is-feysydd B-SEM perthnasol

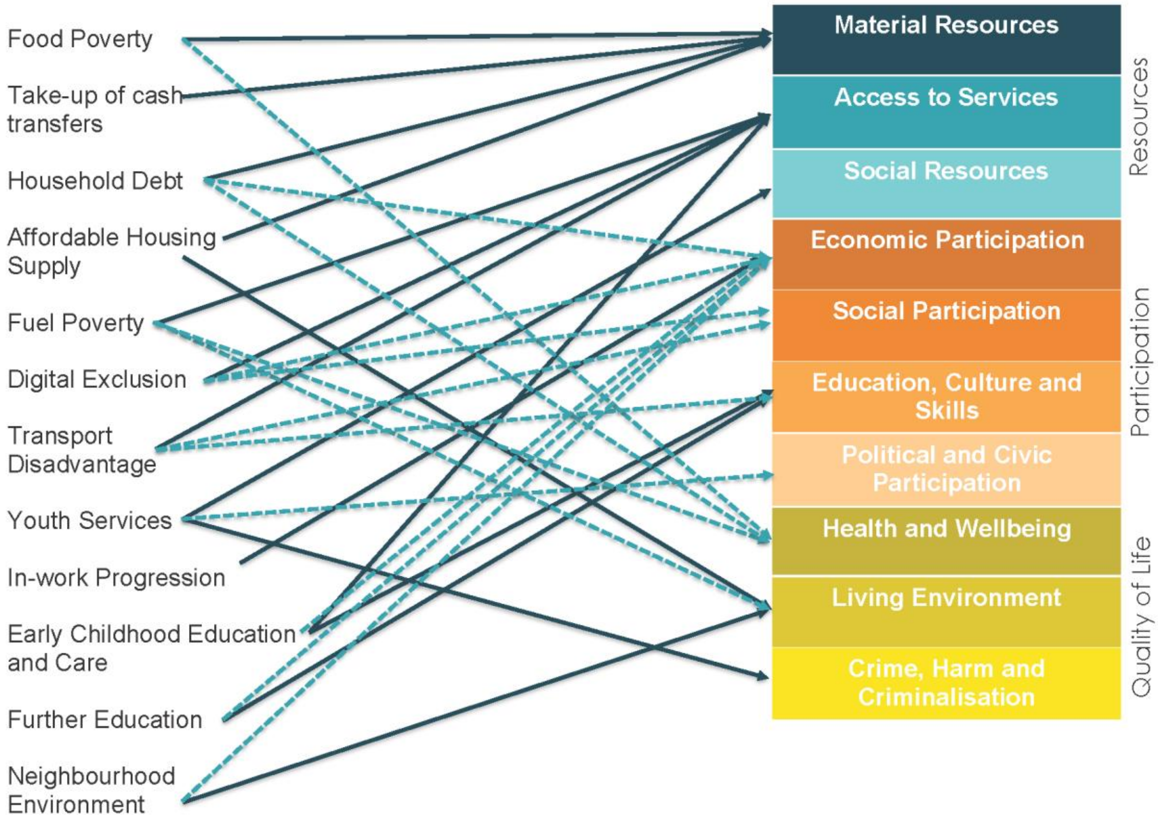

Ffynhonnell: paratowyd gan yr awduron

Nodiadau: Mae'r ffigur yn amlinellu sut mae'r 12 maes polisi a ddewiswyd yn cysylltu â'r matrics B-SEM: mae llinellau trwm yn dangos y berthynas rhwng pob maes polisi a'r prif is-faes/is-feysydd B-SEM, mae llinellau toredig ysgafn yn nodi is-feysydd B-SEM eilaidd a ddewiswyd y mae'r polisïau'n gysylltiedig â nhw (mae rhestr lawn o'r 'is-feysydd eilaidd' hyn wedi'i chynnwys yn yr adolygiadau penodol).

Camau adolygu

Yn yr adran 'tystiolaeth o effeithiolrwydd polisi', er nad oedd yn bosibl cynhyrchu adolygiad systematig llawn (er bod tystiolaeth o adolygiadau systematig presennol a dadansoddiadau meta-lefel wedi'u cynnwys pan oeddent ar gael), mabwysiadwyd dull strwythuredig. I ddechrau, roedd hyn yn cynnwys gwerthuso cyflwr y llenyddiaeth berthnasol, gan ganolbwyntio ar b'un a aseswyd effeithiolrwydd drwy ddulliau yr ystyrir yn gyffredinol eu bod yn fwy addas i sefydlu achosoldeb (e.e. ar sail cynlluniau graddio hierarchaidd fel Graddfa Dull Gwyddonol Maryland (Sherman et al., 1997) neu lefelau tystiolaeth Canolfan Rhydychen ar gyfer Meddygaeth seiliedig ar Dystiolaeth (OCEBM) (Howick et al., 2011)), megis hapdreialon rheoledig, meta-ddadansoddiadau o hapdreialon rheoledig ac astudiaethau lled-arbrofol eraill. Er bod hapdreialon rheoledig yn arbennig o effeithiol wrth nodi a yw ymyriad penodol wedi

cael effaith mewn cyd-destun penodol, gallai mathau eraill o dystiolaeth, fel astudiaethau lled-arbrofol ac arsylwadol gyda rheolaethau priodol, fod yn fwy addas, yn dibynnu ar y math o ymyriad, i sefydlu'r ystod o ganlyniadau a gyflawnwyd yn ogystal â rhoi dealltwriaeth o effeithiau dosbarthiadol a chaniatáu ar gyfer dadansoddi is-grwpiau (h.y. 'i bwy' y gweithiodd yr ymyrraeth). Wrth asesu’r dystiolaeth, dewiswyd astudiaethau achos i ymhelaethu ymhellach ar rai o'r canfyddiadau allweddol a ddeilliodd o'r adolygiad ac i nodi enghreifftiau penodol o ymyriadau polisi addawol.

Mewn ambell faes, tynnodd yr adolygiad o lenyddiaeth sylw at ddiffyg gwerthusiadau cadarn – mae'r adolygiadau'n tanlinellu hyn ac yn cyflwyno'r dystiolaeth orau a ganfuwyd ynghyd ag asesiad o gryfder y dystiolaeth. Lle y bo'n bosibl, ystyriwyd gwerthusiad o'r mecanweithiau newid sylfaenol hefyd, gan ganiatáu ar gyfer esbonio nid yn unig a yw ymyriad penodol yn gweithio, ond hefyd pam, gan felly hefyd hwyluso'r gwaith o nodi heriau a ffactorau hwyluso, sy'n hanfodol wrth feddwl nid yn unig am 'beth' y dylid ei wneud ond hefyd 'sut' y gellir ei weithredu orau.

Diolchiadau

Rydym yn ddiolchgar i nifer o arbenigwyr a fynychodd gyfres o grwpiau ffocws yr oedd eu mewnbwn wedi:

- helpu i lywio'r broses o nodi meysydd polisi allweddol;
- gwella ein dealltwriaeth o drosglwyddo polisïau i Gymru; a
- llywio ein hystyriaeth o heriau gweithredu a ffactorau hwyluso.

Hoffem ddiolch hefyd i'r bobl ganlynol am gynnal adolygiad cymheiriaid o'r adolygiadau polisi: Dr Rod Hick, Prifysgol Caerdydd; Dr Victoria Winckler, Sefydliad Bevan; a Gwennan Hardy; y Ganolfan Cyngor ar Bopeth. Helpodd Amanda Hill-Dixon, Dan Bristow, Manon Roberts ac Isabelle Carter yn WCPP i lywio'r prosiect a rhoesant adborth amhrisiadwy a sylwadau manwl ar ddrafftiau o'r adolygiadau polisi.

Manylion am yr Awduron

Mae Dr Irene Bucelli yn swyddog ymchwil yn y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol yn Ysgol Economeg a Gwyddor Wleidyddol Llundain.

Mae Dr Abigail McKnight yn Gyfarwyddwr y Ganolfan Dadansoddi Allgáu Cymdeithasol a Chymrawd Ymchwil Athrawol Cyswllt yn Ysgol Economeg a Gwyddor Wleidyddol Llundain.

I gael rhagor o fanylion, cysylltwch â:
Dan Bristow
Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru
+44 (0) 29 2087 5345
info@wcpp.org.uk

OGL Mae'r adroddiad hwn wedi'i drwyddedu o dan delerau'r Drwydded Llywodraeth Agored

Wales Centre for Public Policy
Canolfan Polisi Cyhoeddus Cymru